Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 24 (16247) | 1983 оной январиин 29, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

ҮНДЭР БАЯН УРГАСЫН ТҮЛӨӨ

Республикымнай таряашад, механизаторнууд болон мэргэжэлтэд хабарай тарилгын харюусалгата хаһада бэлдэхэлээ үргэлжэлүүлһээр. Саг болзортонь, бодомжотойгоор бэлдэһэн лэ таряашад үндэр ургаса абадаг гээшэ. Ажахы дотороо бии байгаа арга боломжонуудаа, бүхы хүсэ шадалаа зүбөөр элсүүлһэн ушарта амжалта туйладаг.

Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Кабанскын районой Хандалын совхозой механизаторнууд хабарай тарилгада ашаглагдаха бүхы техникэеэ энэ үдэрнүүдтэ заһабарилжа дүүргэнтэбэ. Улаан-Үдын районой «Маяк», Түнхэнэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ болон бусад олон ажахынуудай механизаторнууд техникэдээ эзэн һоор хандажа, саг соонь заһабаридаг, үндэр бүтээсэтэйгээр ашагладаг дүршэлтэй, мүнөөшье арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи хабарай тарилгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ зорилго табинхай.

Үндэр баян ургасын түлөө тэмсэл түрүү ажахынуудта Кабанскын районой Хандалын совхозой механизаторнууд жэлэй үдэр бүхэндэ үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллаха гэжэ оролдоно. Тарилгын эхилтэр саг үшөө бии шэнгеэр һангдабашье, хэхэ ажал нилээд лэ ехэ: техникэеэ заһабарилжа дүүргэхэ шухала, үрэһэ хүрэнгеэ сэбэрлэхэ, тарилгын эрилтэдэ хүрэмөөр шанартай болгохо хэрэгтэй. Газа хаанагүй наг шэбхэ ба минеральна үтэгжүүлгэ таряалан, нуга сабшаландаа гаргажа тарааха хэрэгтэй, шинг үрйто нөөсэлхын түлөө саһа тогтоохо, тошо халяаха хүдэлмэри мүнөө түлэг дундаа ябуулагдажа байна. Гадна республикын колхоз, совхозуудта тарилгын хаһада 14 мянга гаран механизаторнууд хабаадаха, тиимэһээ тэдэнэй мэргэжэл шадабарие дээшэлүүлхэ шухала. Жэл ошоходо бүри гүрэн түрэмнай олон тоото орёо оньһотой техникэ үгэнэ, тэрэниие үндэр бүтээсэтэйгээр ашаглахын тула эрдэм мэдэсээ үргэдхэхэ гээшэ мүн лэ бүгэдын анхарлаар зорилго болоно.

Түсэбтэ табан жэлэй тэгэндэхи жэлдэ республикымнай таряашадай үмэнэ нилээд тодорхой түсэбүүд табигданхай. Ганса байгша оной бэшэ, мүн табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй тоосоогоор хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ дүүргэхэ ёһотойбди. Оундэб гэхэдэ, ган гасуурта түрүүшын 1981 ондо газар тарялаламнай ехэ хохидолдо ороо һэн. Үнгэрэгшэ жэлдэ зарим тэды амжалта туйлагдабашье, бүхы асуудалнууд шоол гүйсэд шиидхэгдээгүй. Мүнөө жэлэй түсэбэй ёһоор колхоз, совхозуудта 543 мянган тонно ороохо таряа, 123 мянган тонно хартаабха, 40 мянган тонно овощ, бусад ургаса хуряаха байһабди. Гадна ниитын болон хубиин мал ажалда ядамаггүй хүрэхэ элдэб янзын тэжээл бэлдэхээр хараалагдана. Манай нютагай эрхэ байдалда эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэнь бэлэн бэшэ, тиигэбэшье хабарай тарилгын, ургаса харууһалалгын, удаань гарза хоролгогүйгөөр хуряалгын хүдэлмэри тон наринаар эмхидхэбэл, аналанда хүрэхэ арга бии гэжэ түрүү ажахынуудай, газар таряалан дээрэ шалгарһан бэрхэшүүлэй дүршэл гэрэшэлнэ бшуу.

Мүнөө жэлдэ үндэр баян ургаса абаха арга боломжонууд бии. Һүүлэй жэлнүүдтэ уһалагдадаг газарай талмай нилээд үргэдхэгдөө, бүхыдөө 160 мянган гектар таряалан, нуга сабшалан элдэб аргаар уһалагдана. Хүрьһэ хамгаалан элдүүрилхэ хүсэтэ оньһон техникэ зохёогдожо ашаглагдана. Тиихэдэ жэлһээ жэл бүри ажахынуудта минеральна үтэгжүүлгэ ехээр үгтэнэ. Район бүхэндэ үндэр ургаса урһуулжа хуряадаг түрүү механизаторнуудай, агрономуудай дүй дүршэл олондо мэдээжэ болоно. Тэдэнэр ургамалнуудай нютагай эрхэ байдалда, сагай уларилда тааранги сортнуудые тарижа, үндэр ургаса абадаг байха юм. Манай республикын эрдэмтэдэй байгуулһан шэниисын, обёогой шэнэ сортнууд, нютаг нугадамнай тааража ургадаг хара таряанай, ешмээнэй болон бусад ургамалнуудай талмай үргэдхэгдэнэ. Малай тэжээлдэ хэрэглэгдэдэг хартаабха, олон жэл соо ургаса үгэдэг элдэб ногоо элбэгээр тарихабди.

Харин мүнөө үедэ энэ харюусалгатай хаһада бэлдэхэл хэр зэргэ ябажа байнаб гэжэ хаража үзөө һаа, олон ажахынуудта һанаа зобомоор дутагдалнууд бии гэжэ тэмдэглэхэ ушартайбди. Бэшүүрэй, Баргажанай, Яруунын, Кабанскын, Сэлэнгын районуудай ажахынуудта тарилгын үрэһэн дээдэ шанартаа хүргэгдөөгүй байна гэжэ шалгалта харуулаа. Олонхи районуудта таряалан, сабшалан дээрэ наг шэбхэ гаргалга хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Тиихэдэ Зэдын, Яруунын, Загарайн районуудай колхоз, совхозуудта олон тракторнууд (тэрэ тоодо хүсэтэ К-700 тракторнууд), плугууд, сеялкэнүүд, ороохо таряа хуряаха комбайнууд заһабарилагдаагүй байһаар. Гэхэтэй хамта зарим ажахынуудай, Госкомсельхозтехникын предприятинуудай заһабарилгын мастерскойнууд нэгэ халаанда хүдэлнэ, дүршэлтэй механизаторнууд дуталдана, ушар тиимэһээ заһабари муугаар хэгдэнэ гэһэн дохёонууд ородог байха юм. Зарим ушарта заһабарилагшадта таатай зохид эрхэ байдал хангаагүй, тэдэнэй ажал хүдэлмэри шадамараар эмхидхэхэ талаар хэмжээнүүдэй абтаагүй байһаниинь гэмшэлтэй. Хяагтын, Зэдын, Загарайн, Прибайкалиин районуудай колхоз, совхозуудта ороохо таряа хурядаг комбайнуудые заһабарилга унжагайранхай. Ажахынуудта түлишэ, тоһодолгын зүйлнүүд эртээнһээ асарагдаха аад, мүн лэ энэ хэрэг нобшоруулагдана.

Улаан-Үдэ тойронхи ажахынуудта, Хяагтын, Сэлэнгын, Кабанскын районуудта овощ болон хартаабхын талмай уһалха түхеэрэлгэнүүдые бэлдэлгэ хангалтагүй байһаар. Жэл бүри механизаторнуудаар дуталдадаг байбашье, Яруунын, Сэлэнгын, Улаан-Үдын, Хэжэнгын, районуудай ажахынуудта механизаторнуудые һургажа гаргаха, тэдэниие хүдөө нютагтань байражуулан тогтонижуулха талаар мүртэй юумэ хээгүй байһаниинь гайхалтай.

Инмэ дутуу дундануудаа зайсуулхын, хабарай тарилгые түгэс дүүрэн бэлэдхэлтэйгээр угтахын тула колхоз, совхозуудта үрэһэ хүрэнгэ бэлдэлгые түргэдхэхэ, хэрэгтэй ушартань андалдаха, дүүрэн хүрэхэ, эрхим шанартай үрэһөөр ажахы бүхэниие хангаха шухала гэжэ мартаха ёһогүйбди. Шэмэрүүн хүйтэн сагта бурьялан дэбэрһэн булагуудай уһые сабшалан, таряаландаа шэглүүлхэ, хабарай һалхинда үлеэлгэнгүй, саһа тогтоохо хүдэлмэри эршэтэйгээр ябуулхын тула хэмжээ абахаар болоо. Тарилгын хүрьһэ элдүүрилгын болон уһалуурнин бүхы техникэ заһабарилжа, хүдэлгэжэ туршаха, нарин нягтаар шалгаха хэрэгтэй. Хабарай халуун хаһада хүсэд хүрэхэ түлишэ, тоһодолгын материалнуудые холын ажахынуудта шэрэхэ, тэдэниие тон гамтайгаар ашаглаха эрилтэ табигдажа байна. Тарилга дээрэ бүхы техникэеэ хоёр халаанда хүдэлгэхэ, һаадгүйгөөр техническэ харууһа хэхэ, мэргэжэлтэдые зүбөөр хубаарилан табиха, тэдэнэй ажал хүдэлмэриин зохид эрхэ байдал зохёохо, һуралсал эмхидхэхэ асуудалнуудта ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, ахамад мэргэжэлтэд, партийна, профсоюзна организацинууд анхаралаа хандуулха уялгатай. Мүнөө жэлдэ колхоз, совхозуудай механизаторнууд бултадаа ажахынуудтаа хүдэлнэ, тиимэһээ долоон хоногто нэгэ дахин һуралсал эмхидхэхэ арга бии ха юм. Һуралсалай үедэ техническэ мэдэсээ дээшэлүүлхэһээ гадна газар таряалангай ажал хүдэлмэриие бригадна гуримаар эрхилхэ тушаа бии байгаа түрүү дүй дүршэл шудалха, ерэхэ тарилгын хүдэлмэридэ энэ онол арга хэрэглэхэ гээшэ тон шухала.

ПРОПАГАНДИСТНАРАЙ СЕМИНАР

Январиин 27—28-да республикын пропагандистнарай, экономическа һуралсалай соведэй эмхидхэгшэдэй болон түрүүлэгшэнэрэй хоёр үдэрэй семинар болобо. Түрүүшын үдэр семинарта хабаадагшадай урда КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, партиин Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. У. Модогоев үгэ хэлэжэ, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй, СССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сессиин дүнгүүд тухай хөөрэбэ.

«КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй эрилтын ёһоор политическэ болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха тухай» КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр А. А. Бадиев элидхэбэ. «Научно-техническэ дэбжэлтэ — ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгын эшэ үндэһэн» гэһэн асуудалаар КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр Л. В. Потапов үгэ хэлэһэн байна. «Уласхоорондын байдал тухай» лекци Москваһаа ерэһэн РСФСР-эй «Знание» бүлгэмэй лектор нүхэр В. П. Ребрин уншаба. Тиихэдэ семинарта хабаадагшадтай түхэреэн столой саана хөөрэлдөөн эмхидхэгдээ.

Үсэгэлдэр семинарта хабаадагшад секцинүүдтэ хубааржа, дүй дүршэлөө халан абалсаһан байна.

Д. ГАРМАЕВ.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨН—ОЛОНОЙ ЗОХЁОХЫ ЭДЭБХИ



ШЭНЭ ХЭЛСЭЭНДЭ ГАР ТАБИГДАБА

Сагай ошохо тума Улаан-Үдэмнай урган һалбаржа, гоё һайхан, болбосон түхэлтэй боложо байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ, илангаяа арбадахи табан жэлэй туршада түрэл хотымнай түхэл шарай гайхалтай түргэнөөр, урда тээнь үзэгдөөгүйгөөр хубилаа бшуу. Тиихэдэ жэл үнгэрхэ бүри хүн зоной һуудал байдал һайжарна, баян дэлгэр болоно.

Мүн үнгэрһэн хоёр жэлэй туршада барилгын хүдэлмэри габшагайгаар ябуулагдажа, шэнэ гэр байранууд олоор бодхоогдоо, үргэн ута гудамжын талмайнууд бии болоо, соёлой ба ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын болон эмнэлгын эмхи зургаануудай тоо олошороо. Жэшээнь, гансахан нёдондо жэл 109,6 мянган дүрбэлжэн метр байрын гэрнүүд ашаглагдаа. 1176 һууритай һургуули бодхоогдоо, үхибүүдэй хоёр саад, худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой 14 предприяти бариг даа. Тиихэдэ, Ажалай Улаан Тугай орденто Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Гүрэнэй буряад драмын академическэ театрай ордон үүдээ сэлижэ хүн зониие баясуулба.

Тэрэшэлэн хэдэн олон промышленна предприятинуудай томо томо цех болон участогууд һэльбэн шэнэлэгдэжэ, түсэбһөө гадуур 19 миллион түхэригэй продукци худалдаха, алмалта ба арьбалалта ехээр хэхэ арга олгоо.

Тобшолон хэлэхэдэ, эдэ бүгэдэмнай ССР Союзай байгуулагдаһаар 60 жэлэй алдарта ойн хүндэлэлдэ Улаан-Үдэ—Шэтэ городой хоорондо эршэмтэйгээр дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ зарим тэды амжалтануудые түйлаха хэрэгтэмнай нилээдгүй нэмэри боложо үгэбэ. Эгээл эдэ бүхы ажал хэрэгүүд тухай удха түгэлдэр хөөрэлдөөн уржадэр үнгэрһэн КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой бюрогой, городской Соведэй гүйсэдкомой, ВЛКСМ-эй горкомой бюрогой хамтын заседани дээрэ болобо. Эндэ хотын партийно-ажахын эдэбхитэд, комсомолой түлөөлэгшэд, мүн манай мүрысэдэг Октябриин революциин орденто Шэтэ городой делегациин гэшүүд байлсаа.

Тус заседаниие партиин Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков нээжэ, хоёр городуудай хоорондо заншалта болоһон мүрысөөнэй хэлсээ баталхаяа ерэһэн хүндэтэ айлшадаа — арадай депутадуудай Шэтын горсоведэй түрүүлэгшын орлогшо Александр Константинович Анипко, КПСС-эй Шэтын городской комитедэй пропаганда ба агитациин таһагые даагша Николай Николаевич Каргин, ВЛКСМ-эй Ингодинска райкомой нэгэдэхи секретарь Тамара Васильевна Смирнова, Шэтын камвольно-сэмбын комбинадай хүдэлмэрилэгшэ Надежда Сергеевна Тасиц гэгшэдые халуунаар амаршалаад, нэрьемэ альга ташалган доро ажабайдалдань зол жаргал, ажал хүдэлмэридэнь амжалта хүсэбэ.

Һүүлээрнь КПСС-эй Улаан-Үдын городской комитедэй секретарь В. С. Тимашов үгэ абажа, нэн түрүүн городойнгоо ажалшадай амжалта болон дутуу дундануудта, хүсэд хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудта тогтобо. Тиигээд Улаан-Үдын ажалшадай байгша оной социалис уялгануудтай суглараашадые танилсуулба.

Удаань үгэ хэлэгшэ Улаан-Үдэ городой районуудай, предприятинууд болон организацинуудай хоорондохи 1982 оной социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые соносхобо. Городой районуудай дундаһаа Советскэ район илаһан дээрэ тоологдоо. Социалис мүрысөөндэ шалгарагшадай тоодо прибор-бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй, судна-бүтээлгын заводой, мебель бүтээдэг ба модо болбосоруулдаг комбинадай, «Востоксибэлектромонтаж» трестын, 559-дэхи барилгахабсаралгын, 1268-дахи автоколонныын, городской телефонно станциин, столовонуудай трестын № 6 столовын, Горпромторгын 17-дохи магазинай, № 6 хлебокомбинадай ба бусад хэдэн коллективүүд ороно.

Тэрэшэлэн арадай депутадуудай Шэтын городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. К. Анипко үгэ хэлэхэдээ, түрэл городойнгоо ажалшадай 1982 ондо туйлаһан амжалтанууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд дээрэ тогтоо. Тиихэдээ үнгэрэгшэ жэлэй дүнгүүдээр улаан-үдынхид социалис мүрысөөндэ илаһан байна гэжэ мэдээсэбэ. Энэ заседаниин түгэсхэлдэ Улаан-Үдэ, манай хүршэ Шэтэ городуудай ажалшадай хоорондо заншалта болоһон социалис мүрысөөе 1983 ондо үргэлжэлүүлхэ тушаа хэлсээндэ хоёр талаһаа гар табигдаба.

Иигэжэ хани халуун оршоч байдалда хүршэ хоёр городой түлөөлэгшэдэй хоорондо ехэ һонирхолтой уулзалга болобо. Саашадаа энэ хэлэһэнэй ёһоор хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхын түлөө эрид шангаар тэмсэхэ гээшэ городой партийна, советскэ, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай, бүхы ажалшадай дайшалхы зорилго, нэрэ хүндын хэрэг болоно.

Ив. ОЧОРОН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: социалис мүрысөөнэй хэлсээндэ гар табилгын үе.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

АМЖАЛТАЯА АРЬБАДХАХА

ТҮНХЭНЭЙ РАЙОНОЙ АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНТО «СИБИРЯК» КОЛХОЗОЙ 1983 ОНОЙ СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

КПСС-эй ЦК-гай майн болон ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые хүтэлбэри болгон, 1983 ондо, 11-дэхи табан жэлэй гол жэлдэ, хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгэ болон гүрэндэ худалдалгые ехэ болгохын түлөө Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсон, Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе, мүн Түнхэнэй районой 60 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахые эрмэлзэн, манай ажахын колхознигууд иимэ социалис уялгануудые абана.

ТАРЯАН АЖАЛАЙ ТАЛААР

71.000 центнер ороохо хуряаха. Энэнь нёдондонойхиһоо 10.000 центнерээр ехэ болоно. 25.200 центнер хартаабха, 8400 центнер корнеплод, хээрын сабшалангай ба олон жэлэй ногооной 30.000 центнер үбһэ хуряаха. Энэнь 1982 оной хэмжээнһээ 5000 центнерээр ехэ болоно. 2000 тонно сенаж, 12.500 тонно силос дараха, 1000 тонно ногооной витаминтай гурил үйлэдбэрилхэ. Ороохото ургамалнуудай гектар бүриһөө 16,5 центнер, хартаабха—105 центнер хуряаха. Гүрэндэ 10.000 центнер ороохо, 14.000 центнер хартаабха худалдаха.

Апрелиин 1 болотор тракторнуудые, тарилгын, газар элдүүрилгын, таряа хуряалгын техникые, уһалууриин станцинуудые февралиин 15 болотор заһабарилжа, түгэс бэлэн болгохо. Механизаторнуудые хүсэд хүрэхөөр һурган бэлдэхэ. 1983 оной ургасада 12.000 тонно органическа, 750 тонно минеральна үтэгжүүлгэнүүдые оруулха. 1984 оной ургасын һуури табихын тула паар дээрэ 30.000 тонно шэбхэ гаргаха.

МАЛ АЖАЛАЙ ТАЛААР

7200 центнер мяха, 30.000 центнер һү, 215 центнер ноохо үйлэдбэрилхэ. 6.500 центнер мяха гүрэндэ худалдаха. Энэнь нёдондонойхиһоо 900 центнерээр ехэ болоно. 25.000 центнер һү, нёдондонойхиһоо 1200 центнерээр ехые, 280 центнер ноохо (зачётно шэгнүүрээр) гүрэндэ худалдаха. Мяха худалдаха жэлэйнгээ түсэбые декабриин 25-да, һү худалдаха түсэб—декабриин 1-дэ дүүргэхэ.

Бүхы түрэлэй адууһа малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ. Үнеэн бүриһөө жэлдэ дундаа зэргээр 2000 килограмм һү һааха, хонин бүриһөө 3.8 килограмм ноохо хайшалха. 2000 тугал абажа түлжүүлхэ. Үнеэн, гунжан бүриһөө тугал абаха. 100 эхэ хонин бүриһөө — 95 хурьга, 100 гүүнһээ — 80 унага абаха. 1500 поршоонхо абажа, ехэ болгохо. Бүхы түрэлэй адууһа малай тоо толгой олошоруулха түсэбүүдые дүүргэхэ. Тугалнуудай шэгнүүрые сүүдхын дундаа зэргээр 650 граммаар, шахан таргалуулагдаха эбэртэ малай шэгнүүрые 900 граммаар, түлжүүлхэ малай шэгнүүрые 500 граммаар нэмээхэ. 1983 ондо гүрэндэ худалдагдаха нэгэ үхэрэй шэгнүүрые 370 килограммда, хониинойхиие 40 килограммда хүргэхэ. Һүнэйнгөө 98 процентые 1-дэхи сортоор тушаах.

БАРИЛГЫН ТАЛААР

Заринн һү һаалиин фермын барилгые октябриин 1 болотор, больницын барилгые июлиин 1 болотор гүйсэд дүүргэжэ, ашаглалгада оруулха. Түхэреэнэй һү һаалиин фермые һэльбэн шэнэлхэ. Колхознигуудай байха хоёр квартиратай 10 гэр бариха. 50 оротой хүүгэдэй сад-ясли—Ахалиг һууринда, оньһон техникэ табиха хорёо болон Түнхэнэй дунда һургуулиин байшан барижа эхилхэ. Магазин болон АТС-эй гэр барижа дүүргэхэ.

Мэргэжэлэй болон юрэнхы һуралсалай хэмжээе дээшэлүүлгэ. Политическэ болон экономическа һуралсалай түхэл янзануудта бүхы коммунистнууд, мэргэжэлтэд, дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд болон гол һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдые хабаадуулха. 30 хүрэтэр наһанай залуушуулые үдэшын болон заочно һуралсалда хабаадуулха. Малшадай 30 процентые, механизатор-таряашадай 70 процентые мэргэжэлэй 1 класс олгуулха хэмжээндэ хүргэхэ.

Ажалай журам шангадхаһанай үндэһөөр нёдондонойхидо орходоо ажалай бүтээсые 3 процентээр дээшэлүүлхэ, газар таряалангай болон мал ажалай продукциин өөрынь үнэ сэнгые 3 процентээр хямдаруулха. 1 тонно-километрэй өөрын үнэ сэнгые түсэбөөр хараалагдаһанһаань 5 процентээр бага болгожо, ашаа зөөлгын түсэбэй дүүргэлтые сүм хангаха. Машина хэрэглэлгын коэффициентые 60 процентһээ бага бэшэ болгохо. Саянай совхозой ажалшадтай мүрысөөгөө үргэлжэлүүлхэбди.

Социалис эдэ уялганууд колхознигуудай хамтын суглаан дээрэ баталагдаа.

БАЙГААЛИИН БАЯЛИГЫЕ— АРАДАЙ АЖАХЫДА

«БУРЯТГЕОЛОГИЯ» НЭГЭДЭЛЭЙ КОЛЛЕКТИВЭЙ 1983 ОНОЙ СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

КПСС-эй XXVI съездын хараалһан зорилгонуудые партиин Центральна Комитедэй ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсон, Агуу Октябриин 66 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтажа, арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэбтэ даабаринуудые сүм дүүргэхые оролдон, Ажалай Улаан Тугай орденто «Бурятгеология» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй коллектив 1983 ондо иимэ социалис уялгануудые абана:

Геологой үдэр болотор Хара-Нуурай ба Циниканай геолого-бэдэрэлгын партинуудта телеретрансляторнуудые табиха.

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулан, барилгын шулуунай Ангоянай хэбтэшын, шулуун нүүрһэнэй Мунханай хэбтэшын шэнжэлгэ дүүргэхэ.

Түгнын талые уһалагдадаг болгохын тула шэнжэлгын хүдэлмэри эхилхэ талмай бэлдэхэ.

Агуу Октябриин 66 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан агатидай, плавико-шпадай нөөсэнүүдые элбэгжүүлхэ жэлэй түсэб дүүргэхэ.

Овгольско полиметаллнуудай хэбтэшын хэмжээе сэгнэн элирүүлхэ.

Ашагта малтамалнуудай гурбан уурхай гүйсэд шэнжэлэн, промышленна ашаглалгада тушааха.

Бүхыдөө 124 мянган түхэриг экономическа ашаг олзотой уралан нарижуулгын 356 дурадхал үйлэдбэридөө нэбтэрүүлэн хэрэглэхэ.

Үрэмдэн малтагшадай найман бригадын худаг малталгын дүнгүүдые һалбаринигаа түрүү түйлалтануудай хэмжээндэ хүргэхэ.

Түсэбөөр хараалагдаһанһаа гадуур 3 тонно сорго, 4 тонно прокат, 5 тонно цемент, 60 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ, 20 туп түлишэ-тоһодолгын материалнуудые алмаха.

Республикын хүдөө ажахыда шефскэ туһаламжа үзүүлхэ.

Капитальна болон саг зуурын барилгын түсэбые декабриин 20-до дүүргэхэ.

Эдэ социалис уялганууд нэгэдэлэй партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан дээрэ баталагдан абтаба.

ЖЭЛЭЙ ДҮНГҮҮД СОГСОЛОГДОБО

Республикын эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхитэдэй ээлжээтэ суглаан болобо. Тус суглаан дээрэ Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшын орлогшо Б. Г. Кушеев «Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй 1982 оной хүдэлмэриин дүнгүүд ба 1983 оной түсэбүүдые дүүргэхэ талаар зорилгонууд» гэһэн элидхэл хэбэ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ Яруунын райпотребсоюзай бэлэдхэлэй конторын директор В. А. Курбатов, Баргажанай худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райкомой түрүүлэгшэ Ю. Г. Кухтин, Прибайкалиин райпогой правлениин түрүүлэгшэ Н. Ф. Вязинская, Хэжэнгын райпогой худалдаа наймаанай таһагые даагша Г. М. Бахрушева, Советскэ райпогой ниитын эдеэ хоолой технолог Н. Ф. Доржиева, гүрэнэй худалдаа наймаанай болон потребкооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ Н. П. Елисеев, Баунтын коопзверопромхозой директор В. И. Имегеев, Хурамхаанай райпогой правлениин түрүүлэгшэ Б. Б. Мункуев, «Росбакалея» конторые эрхилэгшэ П. К. Ощепков, «Бурятрыба» нэгэдэлэй директор В. Ц. Гомбоин болон бусад хабаадаба.

КПСС-эй обкомой худалдаа наймаанай таһагые даагша В. Ф. Подлеснов тус суглаанда хабаадажа, үгэ хэлэһэн байна.

Суглаан дээрэ республикын эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй 1983 оной социалис уялганууд баталагдан абтаа.

1982 оной дүнгүүдээр социалис мүрысөөндэ шалгарһан түрүү коллективүүд ба хүдэлмэрилэгшэдтэ КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй, Центросоюзай Роспотребсоюзай Хүндэлэлэй грамотанууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа.

С. ОЧИРОВ.

ТЕХНИЧЕСКЭ ДЭБЖЭЛТЫН ОРЬЁЛ ӨӨДЭ

Оронойнмай эрдэм-техникын олонниитэ арадай ажахын бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөлгэдэ улам эдэбхитэйгээр нүлөөлхэ, эрдэм, техникын ба түрүү дүй дүршэлэй түйлалтануудые үйлэдбэридэ түргэнөөр, үрэ түгэсөөр нэбтэрүүлхэ ёһотой. Январиин 27-до Кремлиин Ехэ ордон соо хүдэлмэреэ дүүргэһэн эрдэм-техникын бүлгэмүүдэй бүхэсоюзна VI съездын делегадуудай хэлэһэн үгэ дотор иимэ һанал бодол элеэр харуулагдаһан байна.

11 миллион хүнһөө бүридэдэг НТО-гой эдэбхитэдэй түлөөлэгшэд хүдэлмэриингөө дүнгүүдые гурбан үдэрэй турша соо согсолһон. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ хэхэ ажал ябуулгануудайнгаа стратегиие хараалһан байгаа.

Үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэдэг эрдэм ухаанай асуудалнуудай инженернэ ба технологическа гүнзэгы ехэ үндэһэ баримтатай байха тухай СССР-эй Наукануудай академиин Машина-шэнжэлгын институдэй директор К. В. Фролов хэлэбэ. Техническэ шэнэ зүйлнүүдые нэбтэрүүлгэдэ бидэ наринаар хандаха ёһотойбди гэжэ эрдэмтэд тэмдэглээ.

Мүнөө Баруун Сибириин, Коми АССР-эй, Казахстанай, Татарай ба бусад районуудай ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүдтэ нефть олзоборилон абалгые дээшэлүүлхэ 12 арга туршагдажа байна гэжэ нефтиин ба газай промышленностиин НТО-гой түбэй правлениин түрүүлэгшэ, нефтиин промышленностиин министрэй орлогшо В. М. Юдин мэдээсээ. Энээнэй ашаар һүүлэй жэлнүүдтэ үрэмдэн ашаглалга 20 гаран процентээр дээшэлһэн байна.

Гэхэтэй хамта нефть-газай һал барида элшэ хүсэ ба материал алмалгын технологинуудые байгуулха асуудал орёо наринаар табигданхай. Нефть болон уһанай хоолой соргонуудай ехээр жэбэрэлгэһээ ажалай ба материальна гаргашанууд пландаа ехэ байна. Жэбэрэлгые зайсуулха талаар бүхэсоюзна химическэ бүлгэм манай бүлгэмдэ туһалжа шадаха байна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Хүшэр хүндэ хүдэлмэриие автомадаар хангалгын, түлишын элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые гамтайгаар ашаглалгын, ажалай, үйлэдбэриин ба технологическа журамые бэхижүүлгын асуудалнуудта делегадууд үгэ соогоо тогтоһон. Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ замда табан жэлэй түрүүшүүл онсо анхаралаа хандуулһан байна.

Эрдэм-техникын бүлгэмүүд КПСС-эй XXVI съезд дээрэ хараалагдаһан манай ороной экономическа ба социальна хүгжэлтын программые амжалтатайгаар бэелүүлхэ талаар эрдэм мэдэсээ, дүй дүршэлөө саашадаашье элсүүлхэ юм гэжэ съездын тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ.

Съезд СССР-эй НТО-гой уставта зарим тэды хубилалтануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай тогтоол баталан абаа.

НТО-гой бүхэсоюзна совет болон шалгалтын комисси һунгагдаба.

Съездын делегадууд Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые ехэ дэбжэлтэтэйгээр абаба. НТО-гой олон миллион гэшүүд дүй дүршэлөө, эрдэм мэдэсээ, эршэ хүсэеэ Эсэгэ оронойнгоо эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө, коммунис байгуулалтын асари ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө эдэбхитэй, оролдосотой шанга тэмсэлдэ элсүүлхэ юм гээд найдажа байһанаа тэдэнэр мэдүүлээ.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ, ЭДЭБХИЖҮҮЛХЭ

КПСС-эй XXVI съездын болон тэрэнэй һүүлээр болоһон партиин ЦК-гай Пленумүүдэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэ хадаа районой партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгын гол шэглэлынь, шиидхэхы зорилгонь мүн болоно. Тэдэниие дүүргэхын түлөө тэмсэхэ зуураа, партийна эхин болон цеховэ олон организацинууд өөһэдынгөө ажал ябуулгын хэмжээе эли бодо дээшэлүүлээ, партийно-эмхидхэлэй, үзэл сурталай-политическэ хүдэлмэриие һайжаруулаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Гурбадахи жэлэй, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэб болон абаһан социалис уялгануудые бүхы дээрэнь амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ коммунистнуудые бүгэдэ ажалшадые элсүүлхэ талаар тэдэнэр ехэ оролдолго гаргана.

Ажалша коллективүүдэй үйлэдбэриин байдалда ходо нүлөөлжэ байха зорилгоор партийна организацинууд коммунистнуудай хүсые шиидхэхы участогуудта зүбөөр, тааруугаар хубаарилан табиха хэмжээнүүдые абажа байдаг юм. Коммунистнууд урдаа табигдаһан уялгата хэрэгтээ, нэрэ хүндэдөө хүрэмөөр харюулжа шадана. Тэдэнэр коллективэйнгээ гэшүүдые ажалдаа үнэн сэхээр хандахые, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлхыень уряална, өөһэдөө гүн сэдьхэлэй эрхим ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Тиигэжэ коллективэй хараалагдаһан түсэбтэ даабаринуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ нүлөөлжэ шадана.

Загаһатын совхозой эрхэ байдал, арга боломжонь бусад ажахынуудайхиһаа илгаатай юумэниинь огто үгы юм. Малайшье тэжээл үлүү ехээр нөөсэлдэггүй, үнэндөө хүндэхэн байдалтайгаар үбэлжэлгын хаһые үнгэргэдэг. Гэбэшье үнгэрһэн жэлдэ мал ажалай продуктнуудые абаха, гүрэндэ худалдаха талаар районойнгоо бусад ажахынуудһаа һуралггүй һайн үрэ дүн туйлаа бшуу. Жэлэй туршада гүрэндэ 3728 центнер мяха тушааха байгаа һаа, энэ даабаряа 9 процентээр үлүүлээ. Нооһо худалдалгые 111 процент, һү —113 процент болгоһон байна. Бусадшье хүдэлмэриин түсэб һайнаар дүүргэдээ.

Энэ ушарта совхозой партийна организациин дүүргэдэг хүтэлбэрилхы, эмхидхэхы үүргэ эли тодоор харагдана. Кадрнуудые шэлэн олохо, зүбөөр хубаарилан табиха, хүмүүжүүлхэ, тогтууритай болгохо асуудалда саг үргэлжын анхарал хандуулжа байдаг. Тус ажахын гол һалбаринь хонин ажал юм. Тиимэһээ энэ участогтаа коммунистнуудые олоор хүдэлгэхэ гэжэ ехэтэ оролдоно. Тэрэ хүсэлөө бэелүүлжэ шаданашье. Совхозой партийна организациин бүридэлдэ ородог 91 коммунистын 23-ниинь мүнөө хонин ажал дээрэ хүдэлнэ.

Ажахын эгээл шухала һалбари дээрэ ажаллажа байдаг олонхи коммунистнууд партийна организациин найдабариие эрхимээр харюулна гээшэ. Дондоков Намжилдоржи Цыренович, Дашидондокова Елизавета Дылыковна, Шалуев Михаил Махасович, Шабанов Матвей Алахаевич, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Дамшаева Цырен-Ханда Цыреновна болон бусад эрхимэй эрхим үрэ дүнгүүдые туйлана. Эдэнэр лэ совхозойнгоо баялигые арьбадхаха, үйлэдбэриие хүгжөөхэ хэрэгтэ хамаг хүсэеэ, бэлиг шадабаряа зорюулна. Эдэнэр лэ ороной Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ ехэ тэмсэлдэ хубитаяа бардамаар оруулна.

Үшөө нэгэ жэшээ энэ талаар нэмэн дурдамаар. Чисаанын совхозой Булагай һү һаалиин фермын коллективэй ажал хүдэлмэри район соогоо суурхаһаар үнинэй. Эндэхи партийна бүлэгые һаалишан Хандама Цыдыповна Буянтуева олон жэлэй туршада толгойлно. Тэрэ КПСС-эй Хэжэнгын райкомой гэшүүн. Хандама Цыдыповна 1982 ондо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2275 килограмм һү һаажа, абаһан социалис уялгаяа 75 килограммаар үлүүлбэ. Тиигэжэ тус партгрупорг өөрөө ажалай эрхим жэшээ харуулна. Энэ бүлэгэй бусад коммунистнууд һаалишад Г. Д. Нимбуева, З. Б. Жамьянова мүн лэ һайнаар хүдэлдэг магтаалтай. Энэ коллективэй ажалай журам шанга, эмхидхэлынь һайн, эбтэй эетэй.

Фермын малшад жэлһээ жэлдэ һү һааха, гүрэндэ худалдаха түсэбтэ даабаряа дүүргэһэн, үлүүлһэн лэ байдаг. Нёдондо һү тушааха даабаряа 113 процент дүүргээ һэн. Район соо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр һаагдаһан һүнэй хэмжээнһээ эдэнэйхи 380 килограммаар дээшээ байна. Гэбэшье энэ туйлаһан хэмжээмнай бага, үшөө ехээр һү һаажа боломоор арга боломжо манда бии гэжэ Булагай һаалишад хөөрэлдэдэг юм. Тэрэнэй түлөө дүршэл шадабаряа сүм зорюулха шухала.

Районой партийна эхин организацинууд үйлэдбэриин байдалда үзүүлэгдэдэг нүлөөгөө улам үргэдхэхын тула өөһэдынгөө зэргые улам бэхижүүлхэ, шэнэ, залуу хүсөөр ургуулха гэжэ оролдоно. Тиимэһээ партида залуу, харюусалгаяа гүйсэд мэдэрһэн, үнэн сэхэ хүнүүдые, ажалай түрүүшүүлые шэлэн абаха асуудалда ехэ анхарал хандуулдаг байна. 1982 ондо районно партийна организаци 81 хүниие КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар абаа. Тэдэнэй 55-ниинь хүдэлмэришэд, мүн эды шэнээниинь ВЛКСМ-эй гэшүүд гү, али бүхы абтагшадай 67,9 процент болоно.

«50 лет Октября», Хэжэнгын, Чисаанын совхозуудай, Ермаковско геолого-бэдэрэлтын партиин, Худанай леспромхозой партийна организацинууд жэлэй туршада 6—8 кандидадуудаар зэргэеэ олошоруулаа. Тэдэнэй диилэнхинь хүдэлмэришэд юм. Эдэнэй дунда Хэжэнгын совхозой Ажалай Алдар Солын III шатын орденто түрүү механизатор Цырендулма Цыренбазаровна Дамбаева, тэрэл ажахын залуу хонишон Елизавета Батуева бии. КПСС-эй гэшүүндэ кандидат нүхэр Батуева гэр бүлөөрөө һүрэг эхэ хонидые даажа абанхай, шэнэ түл абалгын хүдэлмэридэ түгэс бэлэдхэлтэй угтажа байна.

Худанай совхозой Иннокентьевкын һү һаалиин фермын залуу һаалишад Т. С. Линейцева, В. А. Алексеева, Т. И. Чмелева КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар абтаа. Ермаковско геолого-бэдэрэлгын партиин эхин парторганизаци залуу хүсөөр нилээд бэхижээ. Үрэмдэгшэд П. А. Григорьев, В. А. Нагаев, үрэмдэлгын мастер В. Д. Очиров болон бусад нүхэдтэйгөө үндэр этигэл найдабариие харюусажа шадахал байха.

Мүнөө үедэ район соо 160 гаран залуу коммунистнууд арадай-ажахын, соёлой харюусалгатай участогууд дээрэ эдэбхитэй хүдэлжэ байна. Энэ яһала ехэ, найдамтай түшэглэмөөр хүсэн гээшэ. Гэхэ зуура КПСС-эй райком, партком болон партбюронууд залуу коммунистнуудай хүмүүжэл, болбосорол болон һуралсал тушаа саг үргэлжын анхарал хандуулна. Мүнөө үедэ район соо залуу коммунистнуудай табан һургуули эмхидхэгдэнхэй. Тэдэнэр КПСС-эй Программа болон Устав, партиин шухала документнүүдые шудална.

Тобшолон хэлэхэдэ, «Партиин зэргые ургуулха болон залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ талаар Киргизиин партийна организациин хүдэлмэри тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые хүтэлбэри болгон, залуу коммунистнуудтай ябуулдаг хүдэлмэреэ партийна организацинууд нилээд эдэбхижүүлээ гэжэ тэмдэглэмээр. Тус асуудал партийна суглаанууд дээрэ, парткомой болон партбюрогой заседанинууд дээрэ ходо зүбшэгдэн хэлсэгдэжэ байдаг болонхой. Тэдээн дээрэ залуу коммунистнуудай тоосоон шагнагдана, тэдэндэ һургаал заабари үгтэнэ, дутуу дунданууд тушаань заагдана. Парторганизациин секретарьнар тэдэнэртээ ходо харилсажа, тус тустайнь хөөрэлдэжэ, ажабайдалаарнь һонирхожо байдаг болоһыень һайшаамаар.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй, тэрэ Пленум дээрэ партиин ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгэ соо заагдаһан заабаринуудай ёһоор коммунистнуудта бүри шанга эрилтэ табигдана. Партийна, ажалай журам бэхижүүлхэ, КПСС-эй Уставаар тодорхойлогдоһон эрилтэнүүдые жэншэдгүй сахиха, ажалай болон ниитын эдэбхи хүгжөөхэ гээшэ коммунист бүхэнэй дүүргэхэ зайлашагүй уялгань болоно. Энэл асуудал КПСС-эй райкомой, партийна организацинуудай гол анхарал доро байна.

Г. БАЛЬЖИРОВ,
КПСС-эй Хэжэнгын райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша.



Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай орденто үхэршэн Па... тонович Колмаковые Прибайкалиин райондо таниха... үсөөн байха. Үнинэй коммунист Зырянай совхоздо ... нөөр хори гаран жэлдэ хүдэлжэ ябана. Павел А... үнгэрэгшэ жэлдэ 402 хашараг тобир тарганаар гүр... шааһан байна. Дүй дүршэлөөр баян үхэршэн буруу шэгнүүр сүүдхэдэ 800—900 граммаар нэмээнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. А. Колмаков.

С. БАЛДУЕВАЙ

СЕКРЕТАРИИН ҮДЭР

КПСС-эй Советскэ райком һаяхан эхин партийна организацинуудай секретарьнарай үдэр үнгэргөө. Партиин райкомой секретарь П. П. Ефимов тэрэниие нээһэн байна.

«Ажалай болон үйлэдбэриин журамые бэхижүүлхэ талаар түрүү коллективүүдэй эдэбхи тухай» элидхэл КПСС-эй райкомой секретарь П. А. Чукреев, «Үзэл сурталай хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө» гэһэн асуудалаар элидхэл партиин райкомой пропаганда болон агитациин таһагые даагшын орлогшо В. Н. Князькина хээ. КПСС-эй райкомой секторые даагша С. С. Стаина районой партийна организациин 1982 оной бүридэл тухай мэдээсэл хэһэн байна.

Манай корр.

Ү НГЭРҺЭН намар ажалайнгаа хэрэгээр хүдөө ошожо ябахадаа, автобус соо урдамни зэргэлжэ һууһан хоёр хүнүүдэй нимэ хөөрэлдөө дуулаа һэм. Тиихэдэ бидэнэр Бэшүүрэй совхоз соогуур гаража ябаабди.

— Нүх-аар, харал даа, энэ харгын хойто тээ шэнэ, гоё һайхан байшангууд бодошоод байнал. Ооһоо! Харыш, нэгэ үйлсэ гэрнүүд ха юм, — гээд, хэлэһэн хүн хажуудахи нүхэрөө түлхеэд абаба.

лиин фермэнүүдтэ, хониной кошарануудта заһабари хэлсэдэг ааб даа.

Петр Петрович олон жэлэй туршада бригадираар хүдэлнэ. Энэ ушар тэрэнэй бусадай ажал хэрэгүүдые шадамараар хүтэлбэрилжэ байһыень гэршэлнэ бшуу. Тэрээнтэй сугтаа ажалладаг хүнүүдынь журамтай, гуримтай зон. Петр Петровичые хамта ажалладаг хүнүүдынь хүндэлдэг, хэлэһэн үгэ-

НЮТАГТАА СУУТАЙ

ЗУРАГЛАЛ

— Юрэдөө, мүнөөш барагхан тоотой колхоз, совхозшни гэр байра олоор бодхоодог болошоо гэжэ тоологшоб даа, — гээд, нүгөөдэнь тэрэ гэрнүүдые сэгнэн хараха юм.

— Нээрээ эндэшни лаб хори гаран айлай һууха барилга хэгдэнхэй байна, — гэжэ томоотой хүниинь нүхэртөө зүбшэһэнэй тэмдэг үзүүлжэ, тархяа дохисогоогоо һэн.

Тиигээд лэ районой түб хүрэжэ, тэндэ хэрэгээ дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Шэбэртэ ерэхэдээ, барилгашадай хэрэгээр һонирхоһомнай зүб лэ болоо һэн даа. Энэ ажахын барилгашадай ажал хүтэлбэрилдэг В. Б. Будаев манда иигэжэ хөөрөө һэн:

— Совхоздомнай барилгын гурбан бригада бии. П. П. Громов, коммунистнууд А. А. Тептян, Д. Д. Цыренжапов гэгшэд тэдэниие толгойлдог. Табан жэлэй туршада айлнуудай ажаһууха 40 гэрнүүд баригдаа. АВМ-эй түхеэрэлгын тодхогдоһон газарта склад бариабди. Тэрэмнай шлакобетон ханатай. Утань 100 метр, үргэниинь 12 юм. Манай барилгашад хүйтэнэй үедэ хүдэлхэ дулаан байратай болонхой.

Эдэ манай гурбан коллективтэ хүдэлэгшэдэй дунда Пётр Петрович Громовые онсолон дурдахаар ха. Энэмнай тэнсэлгүй ажалша байһаараа нютагтаа алдаршанхай хүн юм. Нүхэр Громовой бригадын хэһэн, бүтээһэн ажал заатагүй һайн шанартай байдаг. Энэ бригадынхид хэхэ юумэеэ заабол саг болзортонь дүүргэдэг даа. Хэгдэһэн ажалдань хододоо «һайн» гэһэн гү, али «эрхим» гэһэн сэгнэлтэ үгтэдэг. Эдэ бүгэдэ бригадирай абари зангай, һанал бодолой онсо шэнжэһээ эхитэй гэжэ бодомжолхоор. Һайн шанартай барилгаһаа ехэ юумэн дулдыдаха ха юм.

Совхозой прорабай хэлэһэн эдэ үгэнүүд ехэ удхатай үгэнүүд гэжэ тобшолхо хэрэгтэй. Ушарынь, тэрэ удаан саг соо суг хүдэлдэг нүхэрөө һайн мэдэхэ хүнэй һанал бодол бшуу. Үшөө тиихэдэ Петр Петровичой гол шэнжэ шанар онсолон хэлэгдэбэ ха юм.

...Ажалша бүхэриг, эдэбхи үүсхэлтэй, ходо эрмэлзэл түгэсөөр хүдэлдэг хүнэй бригадын хэрэгүүд урагшатай түрүү байдаг гэжэ мэдээжэ ааб даа. Һүүлэй үедэ тэрэнэй ударидаһан коллектив хониной хэдэн кошара баринхай. Тэдэнэр энэ үнгэрһэн намар эхэ хонидой хоёр отарын байра бүтээбэ. Мүн П. П. Громовой хүтэлбэрилһэн бригада ажахыдань баригдаһан бүхы гэрнүүдэй нарин ажал хуу дууһан хэдэг. Тиихэдэ тэдэнэр һү һаа-

нүүдыень даажа, халажа абадаг юм. «Зондоо хүндэтэй, үгөө дуулгасатай» гэжэ тэрээн тухай нютагайнь олон хүнһөө дуулаһан байнабди.

Ажал хэрэгээ угаа таарууханаар, зүб мүрөөр эмхидхэжэ ябуулдаг, бултанда нэгэ жэгдэ зантайгаар хандадаг, ямаршье ажалһаа тунхарингүйгөөр хүдэлдэг хүниие хэншье сэгнэдэг шуу.

Энэ коллективэй гэшүүд барилгынгаа модо өөһэдөө бэлдэдэг юм. Тиигэжэ бригадир хэнэй хаана хүдэлхэ байһые хубаарилдаг. Тэдэнэй 3-ниинь (бригададань мүнөө 6 хүн) ойдо модо отолжо, бэлдэжэ байха. Харин өөрөө трактороар модоёо зөөдэг. Тиихэдэ нүгөөдэ хоёрынь барилга хэхэ газартаа гү, али пилорамадаа модо хюрөөдэхэ, ута, богонёор тайраха ажал дүүргэжэ байдаг гуримтай. Ингэжэл ажалынь түргэдхэгдэнэ бшуу.

Нүхэр Громов бригададаа үгтэһэн тракторые өөрөө заһабарилжа ябуулдаг байна. Тиимэһээл түрүүшүүлэйнгээ нэгэн тухай совхозой партбюрогой секретарь Цыден Цыбикжапович Батуев омогорхолтойгоор иигэжэ хөөрөө һэн:

— Түмэртэй, модотойнь — алииеншье эблүүлдэг дүйтэй, бүхы юумэ хэжэ шададаг хүн гээшэ.

Петр Петровичой уралан нарижуулгын хүдэлмэридэ онсо анхаралтайгаар хандадаг байһан ушар дээрэ эндэ тогтолтой гээд һанагдана. Тэрэ ажалдаа һонин арга дүрэнүүдые хэрэглэдэг юм. Һүбэлгэн, уран гарта дарханай нимэ байһаниншье гайхалгүй ха. Жэшээлхэдэ, энэ бригадынхид хүтэлбэрилэгшынгөө зохёожо хэһэн түнхидэг түхеэрэлгэ ажал хэрэгтээ ходо хэрэглэдэг байна.

...Нютагайхидайнь хэлэһэнэй ёһоор, энэ дарханай хэһэн юумэн бүхэн зохидхон байдаг. Жэшээнь, тэрэ худагай һарабша-хушалта ямар нэгэн гоё гэрһээ өөрэгүйгөөр шэмэглэжэ хэдэг байха юм. Бодоод үзэхэдэ, бороогой дуһахагүй хушалта хэгдээл һаа, болоо бэшэ гү гэжэ һанамаар гээд зариман бодомжолжошье магад. Теэд Петр Петрович хүнэй нюдэ баярлуулма, хужарлуулма юумэ хэхэ гэжэ оролдодог бшуу.

Нүхэр Громовой гурбан хүбүүдынь эсэгэдээл адли ажалша байһаараа зон нүхэд соогоо мэдээжэ боложо ябана.

— Минн лэ ажалгүй, гараа дэлгээд огто пуужа шадахагүйлдяа, тиимэ байһандаа яаха гээшэбииб, — гэжэ тэрэ хэлэдэг юм.

Ажалша бэрхэ, залхууе мэдэдэггүй хүн нютагтаа, нугадаа хүндэтэй ябана ха юм даа.

Д-Р. ДАМБАЕВ.

ШАЛГАЛТА

ЮУ ХАРУУЛААБ?

ДУТАГДАЛ ОЛОН, ДАРЫ УСАДХАХА

Ниитын малай үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ, ерэхэ хабарай тарилгада түгэс бэлдэхэ зорилготойгоор Түнхэнэй районой мүрысэдэг ажахынууд хирэ-хирэ болоод лэ бэе бэедээ ябалсажа, хэжэ байһан ажал хүдэлмэреэ шалгалсадаг, дутуу дундануудаа саг соонь элирүүлжэ, тэдэнээ усадхаха хэмжээнүүдые абадаг, мүн түрүү дүй дүршэлөөшье хубаалдадаг заншалтай юм.

Һаяхан эндэхи колхоз, совхозуудай түлөөлэгшэд, хүдөө ажахын органуудай мэргэжэлтэд болон хангалгын эмхинүүдэй, арадай хиналтын түлөөлэгшэдэй хабаадалгатай шалгалта үнгэргэгдөө. Тэдэнэр олонхи ажахынуудта ябажа, фермэ, бригадануудта ямар хүдэлмэриин хэгдэжэ байһаниие шалгаа, тодорхой сэгнэлтэнүүдые үгөө.

Үнгэрһэн жэлдэ районой олонхи ажахынууд мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ дүүргэнгүй үлэһэн, газар тарялангай хүдэлмэридэшье горитойхон дутагдалнууд тохёолдоһон байна. Энээн тушаа республикын, районой суглаан, зүблөөнүүд дээрэ шанга шүүмжэлэл хэгдэһэн байха. Тиимэһээ иимэ байдалые дахин дабтахагүй, үбэлжэлгын үедэ бүхы үбһэ тэжээлые бүйлуулжа, малда зүбөөр эдюулхэ, адууһа малай тоо толгойе олошоруулха, түл һайнаар абаха, тэрэшэлэн ерэхэ хабарай тарилгада хүдэлхэ техникые саг соонь заһабарилха, тарялан, сабшалан һайжаруулха хүдэлмэриие, үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэлгые һайнаар эмхидхэхэ асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаа.

«Восточные Саяны» болон «Мир» колхозууд хоорондоо мүрысэдэг юм. Эдэ ажахынуудай түрүүндэ нэгэ колхоз байһанаа хоёр боложо хубаагдаһаарнь жэл болохонь. Ямар амжалтануудые тэдэнэр туйлааб, ажалдаа ямар дутагдалнууд бииб гэһэн асуудалнуудта ажахынуудай делегацинууд анхаралаа хандуулба. Дутагдалнуудынь олон байгаа. Үбэлжэлгын һая хахадлажа байбашье, мүнөөдэрэй байдалаар эдэ хоёр ажахынуудта малдань үгтэхэ үбһэ тэжээл тон бага үлөө. «Мир» колхозойхид нүгөөдэдөө орходоо ороохо тарянай баян ургаса хурлажа абаһан аад, полинууд дээрэхи һолоомоёо саг соонь зөөжэ, суглуулжа шадангүй саһанда даруулаа, нилээд ехынь хүн зон дураараа иишэ тиишэнь зөөжэ һалгаагаа. Мүнөө эндэхи нэгэшье фермэ, отарадань һурилэгдэһэн һолоомон харагданагүй.

Тэрэшэлэн эдэнэй хүршэ «Восточные Саяны» колхоздо малай тэжээл бүйлуулха цехэй хүдэлмэри яһала муу бэшээр эмхидхэгдэнхэй гэхээр. Гансал тус ажахын Таһархайн һү һаалиин комплексдо бүдүүн тэжээл хэршэдэг машинын эбдэрһэн дээрэһээ шалгалтын болоһон үдэр үнеэдтэнь хэршэгдэһэн, бүйлуулагдаһан һолоомон үгтөөгүй байба. Тус ажахын түлөөлэгшэд «Мир» колхоздо ошоходсо, тэндэхид тэжээл бүйлуулха ажалдаа анхарал һулаар хандуулна, тэжээлэй һайн цехгүй байна гэжэ тэмдэглээ. Эндэхи Галбын һү һаалиин фермынхид үбһэ тэжээлые уридшалан бүйлуулжа, шанаржуулжа, үнеэдтээ үгэхэ тухай һанаашалнашьегүй. Таалын һү һаалиин фермэдэшье малай үбэлжэлгын эхилһэнһээ хойшо оройдоол гурбадахи үдэрөө тэжээлэйнь цех хүдэлжэ байна.

Саашань харахада, колхозой Улбугайн отделенидэ нёдондо эбэртэ бодо мал шахаи таргалуулха шэнэ байра баригдаһан юм. Теэд шахамалнуудынь дороо дэбдихэргүй дээрэһээ һуниндөө хүл дээрээ байжа хононо, наг шэбхэнь сэбэрлэгдэнэгүй гэжэ шалгалта элирүүлээ. Тиимэһээ тэдэнь шэгнүүрээ нэмэхын оронд хорооожо, бүри туража байна. Эндэ мал шахан таргалуулха байра оройдоошье үгы. Жэлэй нэгэдэхи кварталда мяханда тушааха томо, тарган мал үгы. Тэдэнь жэжэнүүд, туранхайнууд. Эндэхид тугалнуудайнгаа байра, соо забһартай, дээрэ үргэгдэһэн оёор хээ юм. Тэрэнь досоогоо дулаан. Тугалнуудай тэжээлдэ микрободосуудые нэмэлсэдэгын һайшаалтай байна. Теэд иимэ юумэн хүршэ «Мир» колхоздонь харагданагүй.

Мүн лэ энэ колхоздо эмэ хашараг, гунжадые түлжүүлхэ, хонидой түл абаха хүдэлмэридэ бага бэшэ дутагдалнууд бии. Эхэ хонидой хоёр отара Улэнтэ гэжэ газарта үбэлжэжэ байнхай. Эндэ шэнэ байра баригдажа, намар орой ашаглалгада үгтэһэн юм. Тэрэнь һайнаар дулаалагдаагүй аад, хүйтэн һалхин досоогуурнь нэбтэ үлеэнэ. Хонидынь олоороо хурьгалжа эхилэнхэй. Теэд байрыень һаяар дулаалаагүй һаа, тэдэнь хүйтэ абажа, үхэл, гарзада ороходоо болохонь бшуу.

Бури үнинһөө хойшо хоёр хүршэ — «Маяк» болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд заншалта ёһоор хоорондоо мүрысэдэг гээшэ. Эдэ ажахынуудай түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн шалгалтын бригада эгээн түрүүн Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ошоо. Түрүүшын ээлжээндэ энэ ажахын машина техникэ заһабарилгые хэр ябуулжа байһыень харахаяа МТМ-эйн ехэ байрада оробод. Ленинэйхид үнгэрһэн жэлдэ хабарай тарилгын, ургаса хурялгын үедэ машина техникынгээ эбдэрһэн, һаатаһан дээрэһээ газар тарялангай хүдэлмэриие тон муугаар ябуулһан, урда жэлнүүдэйхиһээ бага ургаса абаһан юм. Тиимэһээ одоол шэнэ жэлдэ техникээ саг болзортонь, һайн шанартайгаар заһабарилха гэһэн үүсхэл район дотороо гаргаа бэлэй. Теэд шалгалтын болоһон үдэр хэлэһэндээ хүрэхэгүйгөөр ажаллажа байһаниинь элирбэ. Механизаторнуудай олонхинь үглөөнэй 11 саг болотор ажалдаа ерэнэгүй, хүрьһэ элдүүрилгын болон тарилгынгаа машинануудай хахадые заһабарилаа. Харин техникэ заһабарилха ба хадагалха хүдэлмэриие һайнаар ябуулжа байһан «Маяк» колхозойхид энэ талаар хүршэнэртөө шангахан ажаглалта хэжэ, ажалаа эрид һайжаруулхыень уряалаа.

Шалгагшад энэл колхозой гүүртэ, фермэнүүдтэ ябажа, үбэлжэлгын хэр зэргээр үнгэргэгдэжэ байһаниие шалгахадаа, ажахын энэ харюусалгатай хаһадаа муу бэшээр бэлдэһыень тэмдэглээ. Зуун-Мориной һү һаалиин комплексһоо бэшэ тээхи бусад фермэ болон отарануудтань, шахан таргалуулгын баазада тэжээл бүйлуулха цехүүд булта хүдэлнэ. Тиимэһээ һү һаалинь, малайнь шэгнүүр нёдондо жэлэйхиһээ ехээр нэмээгдэжэ байнхай. Теэд тэдэнэр «Маяк» колхоздо ошоходоо иимэ юумэ харабагүй. Тэндэ үбһэ тэжээл яһала бардам хүрэхөөр бэлэдхэгдэһэншье һаа, үбэлжэлгын үнгэрһэн үе соо һү һаалинь урда жэлнүүдэйхиһээ нилээд доошолонхой. Тугалнуудынь тон олоороо үхэл гарзада ороо. Эдэ дутагдалнуудаа яажа түргэнөөр усадхаха тушаа тодорхойгоор хөөрэлдэһэн байна.

«Сибиряк» колхоз болон Саянай совхоз район дотороо эгээн томо ажахынууд болоно. Тиимэһээ тэдэнэр арга боломжынгоо талаар, үйлэдбэриингөө хэмжээгээр адли дээрэһээ хоорондоо мүрысэхэ гэжэ хэлсэһэн байгаа. Түрүүшынь ажахын түлөөлэгшэд хүршэнэртөө айлшалхадаа, нилээд олон дутагдалнуудые элирүүлбэ. Саянай совхозой Загтадай һү һаалиин фермэдэ үнеэд болон тугалнуудынь тон муу байрада байлгагдана, хангалтагүйгөөр харууһалагдана. Эндэ шэбхэ шабааһаниинь сэбэрлэгдэнэгүй, үнеэдэй тугаллаха байра соо хуу нойтон, тугалайнь байрада шэбхын шороб үнэр анхилна. Улаан-Горхогой һү һаалиин фермэдэ муу байрада байһан дээрэһээл тугалнуудынь олоороо гарзалаа гэжэ шалгалта тодорхойлоо. Охор-Шэбэрэй МТФ-дэ тэжээл бүйлуулха цехынь хүдэлнэгүй. Бүхы гурбан отделениин хонид хуу туранхайнууд байна.

Саянай совхозой түлөөлэгшэд өөһэдынгөө ээлжээндэ «Сибиряк» колхоздо айлшалжа, фермэнүүд болон отарануудтань ябахадаа, тэндэхи малай байрануудай хуу типовой, гүйсэд оньһожоруулгатай байһыень, ажалай түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлһыень һайшаан тэмдэглэхэ зуураа, Түнхэнэй болон Еловкын һү һаалиин фермэнүүдтэ тугалнуудайнь байрануудай хүйтэн, гахайн фермэдэ поршоонхонуудайнь байрын нойтон байһые тэмдэглээ. Мүн хонидойнь хурьгалха байранууд баһал хүйтэн байшоо. Тиимэһээ «Сибиряк» колхоздо нарай малай гарзалха ушар таһалданагүй. Энээниие усадхаха хэмжээ абахыень дурадхаа. Хэрбээ энэ колхоздо малшадай дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэ хэрэгтэ ехэ анхаралай хандуулагдадаг һаань, харин Саянай совхоздо иимэ юумэн тухай хэлсэдэгшье гэхэдэ болоно. Шалгалтада хабаадагшад совхозой бүхы улаан булангуудай хүйтэн, малай үбэлжэлгын үедэ бэелүүлэгдэхэ социалис уялгануудай, мүн малшадай дундахи социалис мүрысөөнэй гуримуудай баталагдажа абтангүй байһые шаналан тэмдэглэһэн байна.

Түнхэнэй совхоздо малай үбэлжэлгэ яһала һайнаар ябажа байнхай. Эндэ район дотор эгээн һайнаар түхеэрэгдэһэн тэжээлэй цех хүдэлдэг. Гансал муунь юуб гэхэдэ, бүйлуулһан тэжээл хэхэ кормушкагүй дээрэһээ газарта тараажа үгэнэ. Тиихэдэ Туранай совхоздо малай үбэлжэлгэ дунда зэргээр ябуулагдана гэхээр. Эндэ һайншье, муушье юумэн бии. Илангаяа эбэртэ бодо малайнгаа байрые дулаалаагүйһөөнь боложо, хабар тээшэ ехэ үхэл гарзада оруулжа болохот гээд мүрысэдэг нүгөөдэ хоёр ажахынуудайнь түлөөлэгшэд һануулга хэбэ.

Районой мүрысэдэг ажахынуудай иигэжэ хоорондоо ябалсажа, шалгалта хэһэнэй удаа дүнгүүдыень согсолхоёо «Сибиряк» колхозой түб буусада булта суглараһан байна. Эндэ бүхы ажахынуудта элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые түргэн усадхаха талаар гол түлэб хөөрэлдөөн болоо. Ямар юумэндэ анхарал эгээл хүрсаар хандуулагдааб гэхэдэ, районой олонхи ажахынуудта ниитын адууһа малда үбһэ тэжээл тон бага үлэжэ байна. Үбэлжэлгэ түлэг дундаа. Гэхэ зуура колхоз, совхозуудта һолоомо хүдөө холоһоо зөөхэ, хагда сабшаха, нарһанай шэлбүүһэ бэлдэхэ, тэжээлые уридшалан бүйлуулжа үгэхэ, малайнгаа хүйтэн байрануудые түргөөр дулаалха тушаа һанаагаа зободоггүй байһаниинь тэмдэглэгдээ.

Мүнөө малай үбэлжэлгын тон харюусалгатай үедэ малшад худалдаа наймаанай, ажаһуудалай хэрэглэмжын, соёлой болон медицинын талаар үшоол дутамагаар хангагданабди гэжэ хаа хаанагүй гомдоно. Эдэ шалгалтануудые үнгэргэхэ комиссинуудай бүридэлдэ хангалгын бүхы эмхинүүдһээ нэжээд түлөөлэгшэд ябалсаха байһан аад, тэдэнэй олонхинь хабаадаагүй. Энээн тушаа партиин райком, райгүйсэдком тэдээнһээ шангаар асууха ёһотой гээд һанагдана.

В. ТУЛАЕВ,
манай корр.

АЖАЛАЙ БААТАРШАЛГЫН ЗАМ

ХАМТАДАА ШИИДХЭНЭ

Байгал-Амарай түмэр замай Зүүн участогта гол ашаа — нүүрһэ ба модо зөөлгые түргэдхэхэдэнь, Ургалай харгын отделениин диспетчернүүдэй болон локомотивна бригадануудай машинистнүүдэй социалис мүрысөөн туһалха юм. Энэ харилсаа холбооной түрүүшын дүнгүүд согсологдожо эхилээ. Һүүлэй хоёр һарада зуунһаа дээшэ эстафетнэ эшелон энээгүүр ябуулагдаба.

Түмэр замаар түлишэ, модо болон бусад ашаа зөөлгөөр арадай ажахын хэрэглэмжэнүүдые хангалгада гээгдэл бии гээд КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленум дээрэ тэмдэглэгдээ һэн. Иимэ байдалые һайжаруулхын тула ороной эгээл һаяын түмэр замай коллектив поезднуудые түргэнөөр ябуулха арга бэдэрнэ.

Ноябриин эхеэр Ургал-Постышево — Комсомольск-на-Амуре гэжэ 500 километр утатай участогай саг үргэлжын ашаглалгада оруулагдахада, түмэр замаар ашаа зөөлгэ горитой ехэ болоо. Мүнөө Ургалай отделенидэ Байгал-Амарай түмэр замай ашаанай бүхы эрьесын хахадһаа ехэнь хүртэнэ.

Ургал.

БАМ-ай Зүүн участок.

УУРХАЙН ХҮСЭН НЭМЭЭГДЭНЭ

БАМ-ай оршондохи Нерюнгриин уурхайда 20 кубай экскаваторнуудай экипаж габшагай һайнаар хүдэлнэ. Халаан соо тэдэнэй туд бүхэниинь найма мянган кубометр нүүрһэ малтана.

Тэдэнэй эршэмтэй һайн хүдэлхэдэнь заһабарилагшад туһална. Хүсэ ехэтэй техникэ заһабарилдаг тусхай шэглэлтэй шэнэ предприятиин цехүүдтэ бүхы экскаваторнуудай элэжэ эбдэрһэн детальнуудые һэлгэдэг, һэргылэмжын заһабари хэдэг байна.

Нерюнгри,
Якадай АССР.

АГРЕГАТНА АРГААР ХАНГАНА

БАМ-ай Түбэй участогта «БАМтрансвзрывпром» трестһээ С. Файзулинай бригада үрэмдэлгын техникые агрегатна аргаар хангадаг болоо. Үрэмдэлгын станогой ямар нэгэн узелай эбдэрээ һаань, заһабарилагшад байһан газартань ошожо заһабарина.

Хүдэлмэришэд һуурин дээрэнь ехэ бэшэ заһабари хэдэг, харин ехээр эбдэрэнхэй байгаа һаань, тэрэ узелые бүхыдэнь һэлгэдэг юм. Трестын түбэй мастерскойнуудта бригада горитой ехэ заһабарилга хэдэг.

Иимэ аргаар заһабарилхада, хэрэгһээ гараһан станогууд һураггүй түргөөр заһагдадаг байна. Трестын коллективэй үрэмдэлгын хүдэлмэриин жэлэй түсэбые болзорһоо урид дүүргэһэндэ заһабарилагшадайшье хубита бии.

Ерэхэ жэлһээ БАМ-ай баригдажа байһан бүхы участогуудта иимэрхүү бригаданууд хүдэлжэ эхилхэ.

Тында, БАМ-ай Түбэй участок.

ШЭНЭ НОМУУД НЭМЭБЭ

Февральское һууринда ажаһуудаг БАМ-ай залуу барилгашад СССР-эй арадуудай хэлэн дээрэ гараһан шэнэ номуудые абаба.

Бүхэсоюзна комсомолой габшагай барилгада түлөөлэгшэдөө эльгээһэн нютагуудай комсомолшуудтай нютагай библиотекын эдэбхитэд холбоо барисаатай байдаг. Түмэр замай барилгашадай ажал хэрэгүүд тухай хөөрэһэн бэшэгүүд эндэһээ ороной бүхы заха булангуудта эльгээгдэжэ байдаг. Харин нютагайхидһаань һайн мэдээнүүд, гар бэлэгүүд, номууд ерэдэг. Союзна республикануудай олон үндэһэ яһатанай совет литературын хүгжэлтэдэ зорюулагдаһан тематическа үдэшэнүүд болон выставканүүдые библиотекын соведэй үнгэргэхэдэнь, эдэ материалнууд туһалдаг юм.

Февральскын уншагшадтай ябуулагдадаг хүдэлмэриин дүй дүршэлые түмэр замай Түбэй участогай бусад библиотекэнүүд шудалан хэрэглэдэг байна.

Февральское,
Амарай область.

СОЁЛШОД—ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДТА

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЫН ҮЕДЭ

КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай майн, ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө бүхы ажалшад хүсэ шадалаа элсүүлэн эмсэжэ байна. Ямаршье талбарида хүдэлжэ байһан хүнүүдэй дүүргэхэ уялга, бэелүүлхэ түсэбүүд ехэ гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Хүдөө ажахыда зорюулагдаһан литературые олоной дунда тарааха хүдэлмэриие хүдөө нютагуудта ажаһуудаг библиотекарьнүүд эрхилдэг бэшэ. Библиотекын хүдэлмэридэ хэрэглэгдэдэг бүхы арганүүдые, онол аргануудые хараада абан, КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй түхэтэ шиидхэбэринүүдэй удха шанарые ажалшадта һайнаар ойлгуулха, түсэбэйнь бүргэлтэдэ зоригжуулха гэһэн гол шухала асуудалнууд бидэнэр, библиотекарьнүүдэй урданэдэ табигдана.

Мүнөө үедэ хүдөөгэй ажалшад малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн хүдэлжэ байна. Тиимэһээ бидэнэр — библиотекарьнүүд, агитаторнууд, пропагандистнууд малшадые соёлой талаар һайнаар хангаха гэжэ оролдонобди. Нёдондо жэлэй малай үбэлжэлгые манай район һайнаар үнгэргэһэнэйнгөө түлөө партиин обкомой болон Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын улаан тугта хүртөө һэн. Тиихэ үедэ малшадые номуудаар, библиографическа мэдээсэлнүүдээр хангаха хүдэлмэриие һайжаруулха, ажалшадай дунда социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа һэн. Малшадые комплексоор хангаха хүдэлмэриие Зарубинай, Оёорой, Армагай, Зэдэ-Үшөөтэйн, Зэлтэрын библиотекэнүүд эмхи гуримтайгаар мүнөө үедэ ябуулжа байна. Хүдөө ажахыда зорюулагдаһан литературые малшадта хүргэжэ, уншуулха гээшэ ехэ удха шанартай. Мүн аман журналнуудые, хөөрэлдөөнүүдые, малшадай, хонишодой үдэрнүүдые үнгэргэхэдөө, тус-тус мэргэжэлээр малшадта ном тараагдаһан байна.

Жэлһээ жэлдэ Зарубинай библиотекэ (даагшань Н. И. Зарубина) малшадые хангалтаар түрүү һуури эзэлдэг юм. «Октябрьский» совхозой хоёр отделени гэхэ гү, үгышье һаа 18 отарын хонишодые номуудаар хангадаг байна. Библиотечнэ плакадуудые, дайшалхы болон «сагаалгаан» хуудаһануудые, малай алдар солын календарьнүүдые саг үргэлжэ гаргадаг юм. «Малай үбэлжэлгэдэ — шанга шалгалта», «Хонидой хурьгалгын халуун хаһа», «Хонин ажал — залуушуулай бүтээхэ хэрэг» гэжэ нэрлэгдэһэн выставкэнүүдые эмхидхээ. Зарубинай һү һаалиин фермые даагшаар хүдэлжэ эхилһэн, хоёрдохи отделениин партийна эхин организациие хүтэлбэрилдэг Наталья Иннокентьевна Зарубина библиотекынгээ хүдэлмэриие мартангүй, ехэ хүдэлмэри мүнөөшье ябуулжа байна.

Оёорой библиотекые Т. М. Цыремпилова амжалтатайгаар хүтэлбэрилнэ. Нёдондо жэлдэ энэ библиотекэ хоёрдохи һуурида гараа һэн. Оёорой совхозой нэгэдэхи отделениин малшадай 20 байрые энэ библиотекэ хангана. Эндэхи бүхы малшадта тусхай график-түсэбэй ёһоор библиотекарь ошожо, номоор хангана. «Энэ номууд тандата туһалха», «Малшан, шамда», «Ном һургаха, ном туһалха» гэжэ нэрлэгдэһэн библиотечнэ плакадууд бэшэгдээ, хонишодто, һаалишадта тусхай литература дурадхагдаа. Библиотекэ соо түрүү дүй дүршэлэй булан шэмэглэгдэһэн байгаа. Библиотекые даагша Тамара Мункожаповна малшадые соёлой талаар хангалгада тон ехэ анхарал хандуулдаг, малшадые һонирхуулһан ямаршье асуудалда харюусахаар бэлэн байдаг юм.

Алсагай совхозой хүдэлмэришэдые Армагай библиотекэ (даагшань А. В. Проничева) һайнаар хангажа байна. Гэбэшье нёдондо жэлдэ Бага-Наранай, Ехэ-Наранай, Сагаан-Усанай, Борьёогой библиотекэнүүд малшадые муугаар хангаа һэн. Харин мүнөө жэлдэ хүдэлмэриингөө бүхы дутагдалнуудые элирүүлэн зайсуулха заабари үгтэнхэй.

Район дотор малшадай, хонишодой 509 байрые библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд номоор хангажа байна. Мүнөө үедэ илангаяа комплексноор хангалгада тон ехэ анхарал хандуулагдана. Библиотекын хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта эмшэд, наймаалагшад, лекторнууд, соёлшод ябалсана. Библиотекарьнүүд түрүү дүй дүршэлэй, малшадай булангуудые фермэнүүдтэ бэлдээ. Малшадай байра бүхэндэ литература, ном үгэдэг пунктнууд байгуулагдаһан байна.

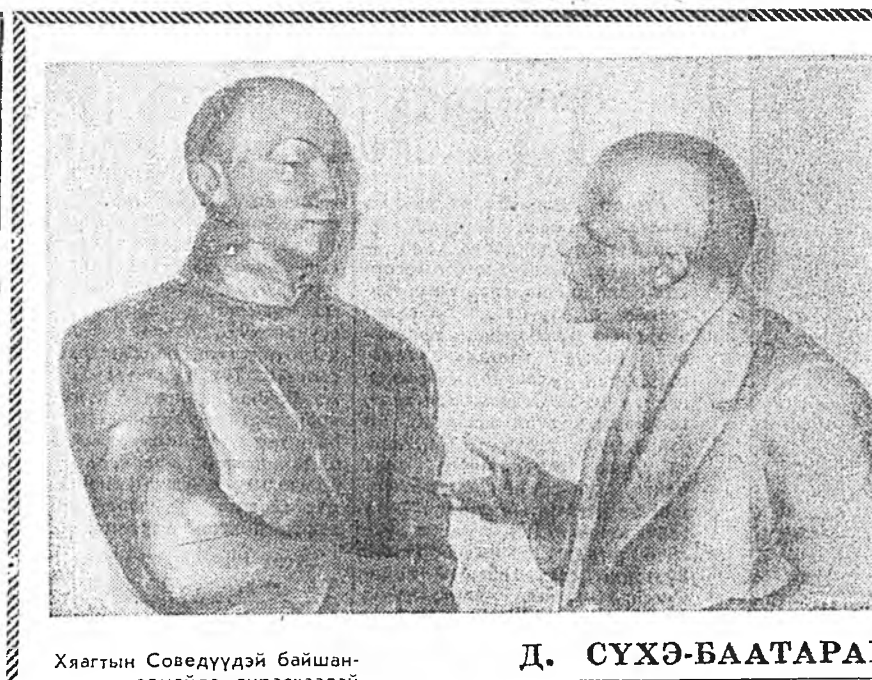
Д. Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой хоёрдохи отделениин библиотекэ (даагшань Д. Б. Будаева) ниитын малай үбэлжэлгын эхинһээ һайнаар хүдэлжэ байна. Ажалай түрүү дүй дүршэл тухай хөөрэһэн номуудые олоной дунда нэбтэрүүлхэ, һонин номуудые олоор уншуулха хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, олон уншагшадтай болохо гэжэ оролдодог библиотекарь Дари Будажаповнагай габьяа эндэ ехэ гэжэ тэмдэглэхэээр.

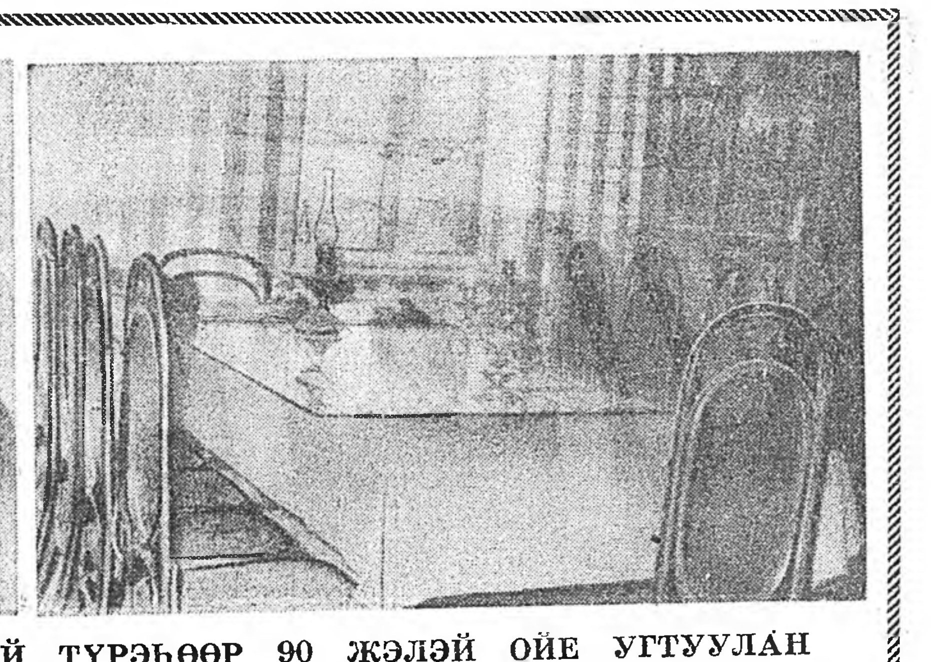
Тиихэдэ «Мир» колхозой хоёрдохи отделениин хүдэлмэрилэгшэдтэ Зэлтэрын библиотекэ (даагшань О. В. Сукнёва) саг үргэлжэ ошодог байна. Малшадай 12 байрада тусхай булангууд байгуулагдаа юм. Коллективүүдэй социалис уялгануул, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй, СССР-эй Эдеэ хоолой программада зорюулагдаһан плакадууд олоной анхаралые татана. Гахайшадта, хонишодто хандаһан библиотечнэ плакадууд ажалай түрүү дүй дүршэл тухай хөөрэнэ. Түрүү дүй дүршэл бидэнэй бултанай омогорхол ха юм. Тиимэһээ энэ дүй дүршэлые олоной дунда нэбтэрүүлхэ хүдэлмэриие библиотекэнүүд эдэбхитэйгээр эмхидхэхэ зэргэтэй. Тус библиотекэ элдэб һонин онол аргануудые, хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэдэг байна.

Доодо-Торнин библиотекарьнүүд малшадые номоор оло дахин хангаад байна. Хонишодой булангуудые шэмэглэжэ, тэжээл үгэхэ рацион, үдэрэй ажалай гурим, 1982 оной социалис мүрысөөнэй дүнгүүд тухай материалнуудые бэшэһэн байна. «Хонишон, шамда» гэжэ нэрлэгдэһэн библиотечнэ плакадууд бүхы байрануудта хадагдаа. Түрүү хонишод И. М. Полютов, В. Ф. Савельев гэгшэдтэ зорюулагдаһан дайшалхы хуудаһанууд гаргагдаһан байна.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй, уласхоорондын һонинуудта зорюулагдаһан материалнуудаар хөөрэлдөөнүүд, лекцинүүд район дотор хаа хаанагүй үнгэргэгдэнэ. Мүнөө үедэ Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн баярые угтуулан, бүхы республикын ажалшад амжалтатайгаар ажаллажа байна. Зэдын районой библиотекэнүүд бүхы хүсэ шадалаа түрэл Буряад оронойнгоо ойн баярта зорюулан, библиотекын хүдэлмэриин бүхы онол аргануудые хэрэглэн, ниитын малай үбэлжэлгын үедэ, СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулжа байна. Юуб гэхэдэ, ниитын малай үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ хэрэг имагтал хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ бэшэ, мүн бидэндэ — манай хүдэлмэридэ тон харюусалгатай, шанга шалгалта болоно ха юм.

Л. ШИШМАРЕВА,
Зэдын районой Петропавловкын түбэй библиотекын хүдөө ажахын секторые даагшэ.





Д. СҮХЭ-БААТАРАЙ ТҮРЭҺӨӨР 90 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

АЖАЛ ЯБУУЛГЫЕНЬ ГЭРШЭЛНЭ

Хяагтын Соведүүдэй байшанда дүтэ талмайда дурасхаалай мантан томо хабтагай тодхоотой юм. Сүхэ-Баатарай орден эндэ һиилэн зураатай, 1973 оной июлиин 3-һаа Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй тогтоол бэшэгдэнхэй:

«Монголой арадай хубисхалай тэмсэлдэ, МНРП болон Монгол гүрэниие байгуулагша Д. Сүхэ-Баатар түрүүтэй монголой хубисхалшадай түүхэтэ үүргэеэ дүүргэлгэдэ, МНР ба СССР-эй хоорондын хани барисаанай, харилсаа холбооной бэхижэн хүгжэлтэдэ Хяагта хотын элигэ үүргые тэмдэглэн, Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Хяагта хотые Сүхэ-Баатарай орденоор шагнаха».

Тиимэл даа, МНРП-гэй байгуулагдаһан үеһөө анхан дарлалта, мүлжэлгэ доро байһан монгол арадтай Хяагта хото нягта холбоотой болоо һэн. Н. Крупскаягай нэрэмжэтэ үйлсэдэхи байшанда Сүхэ-Баатарай, Чойбалсанай хабаадалгатай МНРП-гэй түрүүшын съезд үнгэргэгдэһэн юм. «Монгол арадай хубисхалай партиин түүхын очеркнууд» соо иигэжэ бэшэгдэһэн байдаг: «Монгол ба Россин хилэ дээрэхи бишыхан хото Хяагтада 1921 оной мартын 1-һээ 3 болотор делегадуудай зүблөөн үнгэргэгдэһэн юм. Советскэ Росси руу даабаряар ошожо ерэгшэд, зарим аймагуудай, хушуунуудай, партизан отрядуудай түлөөлэгшэд зүблөөндэ хабаадалсаа. Эндэ арадай парти байгуулагдаа, 1924 ондо үнгэрһэн МНРП-гэй III съездын шиидхэбэреэр энэ зүблөөн партиин эмхидхэн байгуулгын съезд гэжэ нэрлэгдэһэн юм».

Байшан соо МНРП-гэй түрүүшын съездын музей байгуулагданхай. Сүхэ-Баатарай ажабайдал, ажал ябуулга тухай хөөрэһэн экспонадууд гол һуури эзэлнэ. Жэл бүри хоморой шухаг, шэнэ материалнууд нэмэжэ байдаг. 1976 оной январь һарада Г. А. Огневой уран гоёор бүтээһэн «В. И. Ленин ба Д. Сүхэ-Баатар» гэһэн хүрэг бии болоо һэн. 1971 ондо МНР-эй 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин Монголой правительстводо эгээл иимэ хүрэг дурасхаал болгон бэлэглэһэн байха юм. Москвагай мэдээжэ уран зураашад, скульпторнууд энэ бүтээлдэ үндэр сэгнэлтэ үгөө һэн.

Түүхые үнэншэмэ тодоор гэршэлһэн, уран гоёор шэмэглэгдэһэн музейдэ ороной зүг бүриһөө ерэһэн хүнүүд ородог. Илангаяа монгол нүхэднай саг үргэлжэ иимэ музей эмхидхээд, һайн һайханаар сахижа байһан Хяагтын түлөөлэгшэдтэ баяр баясхалан хүргэдэг. Дурадхал, һанамжануудай тусхай дэбтэр соо МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй түрүүлэгшэ Ю. Цеденбалай бэшэһэн мүрнүүд бии юм: «Манай партиин түрүүшын съездын болоһон энэ байшан хадаа МНРП-дэ, МНР-эй ажалшадта нангинаар һанагдана. Түүхэтэ байшангые тэрэ зандань үлөөхын тула саг үргэлжын оролдолго гаргажа байһан совет хүнүүдтэ үнэн зүрхэнэй баярые мэдүүлнэбди». Монголой хубисхалтай холбоотой ушар саашань дурдахада, Горно-Зерентуйскэ үйлсэдэ 25 жэлэй саана дурасхаалай гэр-музей нээгдэһэн гэжэ хэлэлтэй. Лубсан Цыреновэй энэ гэртэ Сүхэ-Баатар дайсадһаа бэеэ нюуһан юм. Лубсанай һамган Бутыд Цыреновна иигэжэ хөөрэһэн:

«Сүхэ-Баатар манайда хоёр удаа тогтоо һэн. Түрүүшынхеэ Эрхүү хото ошоходоо, хоёрдохёо В. И. Ленинтэй уулзахын тула Москва хото мордохоодоо.., Москваһаа бусахадаа, Сүхэ-Баатар намда бэлэгүүдые асараа һэн. Чойбалсан ходо ерэдэг, Сүхэ-Баатартай хөөрэлдэдэг байгаа. Сүхэ-Баатарай наһа бараһанай удаа Чойбалсан гэр бүлымнай байдалаар һонирходог, Монголһоо бэлэгүүдые эльгээдэг һэн. Минии һанахада, тэрэ Сүхэ-Баатарай дурасхаалые нүхэр ёһоор хүндэлэн, иимэ анхарал хандуулдаг байһан ёһотой».

Цыреновтэнэй гэр үндэрлиг газарта баригдаһан, тиимэһээ оршон тойрониие хаймадан харахада аятай байгаа. Ямар нэгэн танигдаагүй хүнүүдэй гэртэ дүтэлхэдэ, Бутыд Цыреновна саг дары Сүхэ-Баатарта мэдүүлдэг, бэеэ нюухадань туһалдаг һэн.

Энэ гэр-музейгээр һонирходог аяншалагшадай, экскурсантнуудай тоо олошороо. СССР-эй летчик-космонавт Н. Н. Рукавишников түүхын памятник болохо энэ гэр-музейе хужарлан харахадаа, академик В. А. Обручевой нэрэмжэтэ хизаар ороноо шэнжэлгын музейн хүдэлмэрилэгшэдтэ өөрынгөө зүгһөө баяр хүргөө һэн.

Тиихэдэ Шилкинскэ үйлсэдэ У. А. Эдинг гэгшын ажаһууһан гэр бии юм. 1921 ондо Сүхэ-Баатарай, Чойбалсанай хабаадалгатай монгол хубисхалшадай зүблөөнүүд эндэ үнгэргэгдэдэг байһан. У. А. Эдингын басаган Мария дурсалганууд соогоо иигэжэ бэшэнэ: «Зүблөөнүүдэй үнгэргэгдэжэ байха үедэ жэжэ бужа туһаламжа (хубсаһа хунар оёхо, гутал заһабарилха гэхэ мэтэ) дурадхаһан хитадуудһаа һанаа зоборитой бэлэй. Тэрэ үедэ Троицкосавскда хитадууд олон байгаа. Хитад милитаристнуудай даабаряар тэдэнэр ябаһан байжа магад. Иимэ нэгэ ушар һанагдана. Нэгэ хитадай гэрэймнай хажуугаар ходо эрьелдэхыень обёорбоб. Нүхэд басагадтаяа наадажа байхадамнай, манда дүтэлжэ асууба:

— Монголнууд хаана байдаг бэ, мэдэнэ гүт?

Энээнээ эхэдээ дуулгахадам, тэрэ Сүхэ-Баатарта дамжуулаа һэн. Нэгэтэ үдэшэ Сүхэ-Баатар һанаата болонги орожо ерээд, «һэжэг түрүүлмэ дахуултай болооб, тиимэһээ һаяар ерэхэгүйб» гэжэ хэлэһыень һайн һананаб. Уран зохёолшо М. Колесниковэй «Неустрашимый» гэһэн ном соо Сүхэ-Баатарай һамган Янжимын хүбүүнтэйгээ манайда ерэһэн ушар хөөрэгдэнхэй юм. Түүхын баримта болоһон энэ ушар тухай ном соо уншахада, ехэл һонирхолтой. Эжымни хүндэмүүшэ һайнаар Янжимые угтан абаа. Би бишыхан хүбүүень наадхуулдаг һэм. Янжима Ургаһаа гараад, Троицкосавск хүрэтэрхи замдаа нилээд бэрхэшээлнүүдтэй ушарһанаа хөөрөө бэлэй. Сагаантанай һабарта орожо магад байгаа ха юм. Аюулта байдалһаа гаража, һанаагаа амараад, Сүхэ-Баатартаяа уулзаһан Янжимын баярые дамжуулшагүй».

Хяагтада олон хүн Сүхэ-Баатарай танил, тэрээнтэй уулзадаг байһан юм. Гүрэнэй политохраны хүдэлмэрилэгшэ ябаһан В. Н. Машуров МНРП-гэй түрүүшын съездэ хабаадагшадые сахин хамгаалһан, тиихэдэ нёдондо наһа бараһан В. Н. Волосатов Москва зорихоор бэлдэһэн Сүхэ-Баатарые хилэһээ наашань үдэшөө һэн. Метрополиин байшанда түүхэтэ уулзалга болоһон гэжэ мэдээжэ. Мрамораар хэгдэһэн томо хабтагай дээрэ алталмал үгэнүүд яларан харагдадаг:

«Энэ байшанда 1921 оной ноябрь һарада РСФСР болон Монгол хоёрой хоорондо хани барисаата харилсаа холбоо байгуулха тухай хөөрэлдөөнүүд Монголой арадай революционно партиие, Монголой арадай гүрэниие байгуулагша Д. Сүхэ-Баатарай хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэһэн байна».

В. И. Ленинэй, Д. Сүхэ-Баатарай ашаар Советскэ Союз болон Монгол гүрэнэй хоорондо тогтоогдоһон харилсаа холбоон жэл бүри бэхижэн, бүри гүнзэгы удхатай болоно.

А. СУРМАЧ,
журналист.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. «В. И. Ленинэй Сүхэ-Баатартай уулзалга» гэһэн Г. А. Огневой бүтээһэн зураг; 2. МНРП-гэй түрүүшын съезд эндэ үнгэргэгдөө.

Авторай фото.

УДХА ШЭЛЭХЭ, УРАНААР ШЭМЭГЛЭХЭ

(РЕДАКЦИДА ЕРЭҺЭН ШҮЛЭГҮҮДЭЙ ШЭНЖЭЛЭЭ)

...азетын хуудаһанууд дээрэ ...е болоод лэ өөр өөрын аялгатай, һудалтай шүлэгүүд толилогдожо, уншагшадай һонорто дурадхагдадаг бэшэ.

Харин тиихэдэ бэшэжэ эльгээһэн ээдэйнгээ найдалые хүлеэжэ бираагүй шүлэгүүд, мүнөө редакциин стол дээрэ дэлгэгдэбэ. Ушарынь гэбэл, эдэ шүлэгүүдэй багахан хэмжээнэй, нариихан таһамаар хүлеэжэ, архивта эльгээгдэһэн болоһон «хуби заяан» тухайнь тэдэнэй ээдэ — авторнуудта тобшо тэдыгээр дуулгаха хүсэлтэйбди.

Хүн гэээшэ түрэһэн, үдэһэн нютагаа наһан соогоо һанахаар дурсажа ябаха ёһотой байдаг. Илангаяа нютагһаа холо ябаашад энээ зүүдэ зүндөөшье хараха баясадаг, зугаа хөөрэлдөөндөөшье хужарлан дурсадаг, али гэбэл өнхэнайнь гоё дууе үянгатуулан байдаг. Тиихэдэ нүгөөдэ зарим хүнүүд гараһан түрэһэн газар дайдынгаа гоё һайханда баясхалаа халяан, бадаг-шүлэг болгожо бүгэдын үзэмжэдэ дурадхадаг.

«Эхэ орон хаанаһаа эхилнэб!» — Унаган тоонто эхэ нютагһаа! Энээн тухай мэдээжэ дуун орон соомнай ама дамжан зэдэлэнхэй.

Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг Бадма Мархасаевай найруулгануудые иран уншанабди. «Арюухан тала», «Зунай саг», «Нютагни», «Сэдьхэлэй сууряан» гэхэ мэтэ зохёолнуудынь «Ужам сагаан Бада» нютагайнь урданай дуунуудай аялгаар хүү баран худхаатай, холёотой даа. Арбан хоёр бадагһаа бүридэһэн «Арюухан талань»:

Ужам сагаан Бадамнай
Уурал, манаар бүрхэнги,
Улаан шара нарантай
Уулзаха, золгохоо бэлдэнги,

гэжэ яһала ульгамаар эхилээд, саашадаа:

Ургажа мүндэлхэ ногооной
Ундалха үндэһэниинь
тэниглэн,
Наранай гэрэлэй
утаһан туяа
Найруулан сэдьхэлым
арюудхана,
Арюухан тала, амгалан
нютагаар
Ардагхан бороор
табилуулнам,
Алтанхан туяа, ажалай
амжалтаар
Ажалшад арадуудаа
маршалнам, — гэжэрхинэ.

Эндэ найруулгын удхын холбооe дундахи бадаг таһа дүүрээд, саашадаа авторнай «Арюухан тала, амгалан нютагаар» найруулгынгаа гол сохилтые (ритм) алдаһаар, ондоо табараан соо «Ардагхан бороор табилуулжа» Хэжэнгэ хүрэһэн аад, гэнтэ гэдэргээ зүг татаһан янзатай:

Ургамал олон сэсэгүүдэйнь
Уярма һайхан үнэрынь
Удааран урмашан
унхиданам,
Ужам Бадаяа магтанам, —

гээд лэ ута найруулгаяа дүүргэнэ. Эндэ нютаг дайдынь унгэлиг уран зураглалшье обеорогдоогүй, «удааран унхидаһан урмыеньшье» ойлгоогүй үлэбэ гээшэбди. Б. Мархасаевай найруулгануудые уншаад байхадаа, энэ нүхэрнай нютаг оронойнгоо үзэсхэлэнтэ байгаалиие гоёшоон дурсажа, дурлажа ябадагшье һаа, тэдэнһээ тодо, уран удхатай тобшолол хэжэ шадабагүй гэжэ тоолобобди.

Захааминһаа **Юлия Дашпилова** хэдэн шүлэгүүдээ асараа һэн. Тэдэнэйнь түрүүшынхинь «Санага» гэжэ нэрэтэй. Юлиин найруулганууд барандаал эхэ нютагтаа, тэрэнэйнгээ жэлэй сагуудта зорюулагданхай. Нэрэнүүдыеньшье дурдаад үзэхэдэ: «Зүүдэндэм харагданаш», «Уолзэд», «Зэдэгэнэ», «Зун», «Намар», «Совет Эхэ оромни» гэхэ мэтэ. Эдэ бүгэдэнь шүлэг зохёолгын алибаа эрилтэдэ харюусажа шадахагүй байна. Баримта-гэршэ болгон, хэдэн бадагыень дурдая. «Санага» гэжэ найруулгань:

Санага ужам дайда
Санага эжы, абын тоонто,
Үхэр малаа үдхэжэ,
Үдхэн һүүгээр дэлэрнэш,
Түсэбөө жэлдээ дүүргэжэ
Түрүүшүүлэй һууриде ябанаш,

— гээд лэ дайралдаһан үгэнүүдые шүүрэжэ, 18 мүрэй хэмжээн соо юрэ хэлээд лэ дүүрэнэ. Бусадынь удха, хэлбэреэрээшье «Зүүдэндэм харагданаш» гэһэн найруулгадань тон адли даа. Зүүдэ манажа, нютаг дайдаяа гоёшоон бахархаһанаа иигэжэ юрэл зугаална:

Нарата дайдамни
нойртомни харагданаш,
Наранай элшэ
уһантай худхаралдана,
Хоргодоно хаб
ногоон соош,
Худхаралдана хаб
манан соош,
Уриидан зэрэлгээтэй [!]
гүйнэл хаб

Арбан хоёр мүрһөө бүридэһэн «Намар» гэжэ шүлэгэйнгөө һүүлшын бадагые:

Үндэр тэнгэриһээ
Үүлэд һанжаад, [!]
Ужам дайда
үнгөө хубилаад,
Урмаа хухарһан
үбгэн таабайм
Үргэн нюурыень [!]
һануулан байна, —

гээд дүүргэхэдээ, нүхэр Дашпилова зэргэсүүлгын уран арга хэрэглэхээ һэдээ, бэдэрээшье гэээшэ ха. Үбгэн таабайнгаа урмаа хухарһан шарайгаар гэсл даа, амидаралта байгаалиингаа буруулган, ольбон сагай зүһые жэшээжэ хараһаниинь һайшаалтай. Зүгөөр хабарай эхеэр гэрэй һараашаһаа зарсажа, панжан хүрэшөөд хоноһон дуһаатай адлидхан, «Үндэр тэнгэриһээ үүлэд һанжаад», — гэжэ зэргэсүүлгэ хэхэнь муу. «Огторгойн үүлэд —хэтын аяншад!», — гэжэ поэзиин гени хэлээ һэмнай. Мүн эндэ «үргэн нюурыень» гэхэгүй, «уйтай шарайе» гээ һаань, удхадань нэмэри боложо үгэхэ бэлэй.

Мүн лэ Захаамин нютагһаа **Нина Доржиева** «Захаамин», «Эхэ газарай баатар», «Аха дүүнэр» гэһэн шүлэгүүдээ эльгээгээ. Шүлэгүүдэйнь нэрэнүүдые уншаадшье үзэхэдэ, энэ нүхэрнай янза бүриин темэдэ бэшэжэ туршадаг гэжэ абаһаар ойлгохоор. Харин бэшэхэ темээ, тон лэ өөртөө дүтэ һанагдаха ойлгосо, удха гээшые нэн түрүүн шэлэжэ олохо, үгэ хэлээ баяжуулха, шүлэг бэшэлгын онол аргануудые шудалха хэрэгтэй гэжэ Нинэдэ захинабди.

Дээрэ хэлэгдэһэн шүүмжэлхы ажаглалтанууд редакцида шүлэгүүдээ эльгээһэн **И. Бодеевагай** (Улаан-Үдэ), **К. Тыхеевагай** (Хурамхаан), **Г. Ринчинкогой** (Баргажан), **Р-Х. Батожаповагай** (Хори) болон бусадай зохёолнуудта хабаатай.

Ага нютагһаа эльгээһэн **Батажаргал Гармажаповай, Батажаргал Шагдаровай** шүлэгүүд үгэ баянтайшье һаа, удхынгаа талаар һанаһанда хүрэнэгүй. Жэшээнь, Б. Шагдаров шүлэг найруулгын онол арга шудалха зэргэтэй. Хараһан үзэһэнөө тэрэ зандань ульгам үгөөр, жиирэй гуримаар хэлэжэрхихэдэ шүлэг болоногүй ха юм.

Б. Гармажаповай «Дунда наһанай үндэрһөө», «Үбгэжөөл ба аша хүбүүн», «Шэнэ жэлэй һүни», «Дуранай шэди», «һэеы гэрни» гэхэ мэтэ шүлэгүүд удхалһан тобшололгүй, уран нарин хэлбэригүй мүртөө ута унжагай байгуулгатай. Табан «богони шүлэгүүдһээнь» хоёрые абажа харая:

Суутай болоһон дуушанай
Солгёон тэрэ аялгаһаа
Шал нарай хүүгэнэй
Шашхан байхань аятай лэ.

Энээхэн бадаг-шүлэгые үшөө һайнаар ухамайлжа, зүрилдөөтэй зүйлыень гэхэ гү, али гэдэргэ удхыень уран бодолоор хурсадхаа һаа, тухандаа хүрэһэн тодо удхатай, яһала һонинишье шүлэг болохо байна бшуу. Теэд дутаг ядаг, үлэ мэдэг нэгэ бодол бултайлгаад орхижорхиходонь, «Шал нарай хүүгэндэ суута дуушанай солгёон хоолой аятай бэшэл— айлган сошоохо аюултайл!» — гэжэ уншагшад авторта абаһаар арсаха эрхэтэй байха. Үгышье һаа:

Хабар сагай бууяан[!] соо
Хатар наадаа дэлгэһэн,
Түмэн сэсэгэй дүүеэн[!] соо
Тулгаха хүлөө [!] бэртэһэн
Балжан-Гармые обёоржо,
Байнаб мүнөө ёоложо.

Иимэрхүү удхатай буряад шүлэгые уншагша һанажа болохо, тэрэ үнихэн бэшэгдэһэн юм. Энэ нэгэдэхеэр. Хоёрдохёор хадаа «бууяан», «дүүеэн» гэжэ үгэнүүд рифмэдэ гэжэ хэрэглэгдэбэшье, удхаараа тон хэрэгтэй үгэнүүдэй һууриде баалалтаар баригдаад, уурал, утаан шэнги бууяжа, зүгы, аляаһан мэтээр дүүежэ байна ха юм. Балжан-Гарма сэсэн уян нарин шэлбэ дээрээ, сагдуул, бургааһан гэхэ мэтэ сэмсэгэр ута эшэ дээрээ, харин Балжан-Гарма үхин лэ хүл дээрээ газар тулгадаг лэ гэжэ залуу поэдтээ һануулая. Сэсэгэй... хүл гэһэн ойлгосо — заанай нариихан шэлбэ, — гэжэ хэлэһэншүү будүүлиг удхатай бэшэ гү? «Обёоржо», «ёоложо» гэһэн үгэнүүд аялгаараа адлирхуу байбашье, авторай хэлэхээ һанаһан тобшололые балартуулжа, халирхай, һонигүй болгоно.

Б. Гармажапов саашадаа һайнаар бодомжолжо, оролдожо шүлэг зохёолоо бэшэхэ зэргэтэй. Ушарынь хадаа, энэ нүхэрнай литературна институт дүүргэхэеэ байһан тула, бэшэлгын талаар бэлэдхэлтэй, өөртөө эрилтэтэйшье байха ёһотой бшуу.

«Эрхим һайн шүлэг гэээшэ хэдыхэн хадааһан дээрэ байгуулагдадаг юм», — гэжэ ородой суута поэт Александр Блок хэлэһэн юм. «Хадааһан» гэээшэнь «бодол» гэһэн удхатай гэжэ тайлбарилая. Энэ үнэн үгын ёһоор ажабайдалай, мүн байгаалиин үзэгдэлнүүдһээ тон лэ анхарагдаһан, һонирхогдоһон ажаглалтануудаа шүүжэ абаад, бодомжолхо, сэдьхэлэйнгээ байдалаар зэргэсүүлжэ, сэгнэжэ үзэхэ хэрэгтэй. Тиигэбэл, тэрэ бодолһоомнай шүлэгэй түрүүшын араг-дүрсэ (ямар нэгэн удха, сюжет) мүндэлхэ жэшээтэй. Тэрэ араг-дүрсэеэ шүлэг бэшэлгын ёһо гуримуудай (техникэ) хэбтэ оруулжа, уран жорхой үгэнүүдэй үлхөөгөөр шэмэглэхэ болоно бшуубди. Тиигэбэлнай, уншагшын һанал бодол хүдэлгэмэ эдитэй бүтээл гэээшэнь бүрилдэхэ зэргэтэй.

Дээдын шанартай, илангаяа уянгын шүлэгүүд үе сагуудай нюрууда удха шанараа гээдэггүй гэжэ мэдэнэбди. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн түүхэтэ үедэ бэшэгдэһэн оюун бэлигтэнэй зохёол бүтээлнүүд, олон үе дамжан, хэтэ мүнхын дуун мэтэ, улад зониие онсо уран удхаараа баясуулан, үе наһандань үдэшэн ябадаг шэдитэйл. Тэрэ эди шэди гэээшэнь — хүндэ абаһаар обёорогдохошьегүй, юуб гэхэдэ, юрын лэ үгэнүүд дээрэ дэлгээтэй шүлэгэй уран далда удхань, ээнэйнгээ бэлигтэ бодолоор бүрэтэй байжа байхал.

Бэшээшэ хүн баян үгэтэй байха зэргэтэй. Алташа, мүнгэшэ дархашуул ажалаа эхилхынгээ урда тээ зэр зэбсэгээ дэлгэжэ бэлдэдэг ха юм. Тэрээн шэнги үгэ гэээшэмнай зохёолшын зэбсэг болоно. Ямар нэгэн «ялас» гэмэ удхатай бодол шүүрдэбэл, поэднай уран, баян үгэнүүдээ хонгордоожо байгаад, тэрэ бодолоо шэмэглэн ямар нэгэн жанрай бүтээл бэшэжэ захалдаг.

Шүлэг гэээшэ сэдьхэлэй мэдэрэлһээ хүгжэжэ гараад, ямар нэгэн шэнэ бодол, мартагдашагүй тодо зураглал харуулһан удхатай зохёол байха ёһотой. Гадна гүйсэд һайхан шүлэг бэшэхын тула, түрэлхи хэлэнэйнгээ баялигые шудалжа, нугалбаряар уян аялгатай, сэнтэй оншотой үгэнүүдые шүүрдэжэ абаха шухала.

Булат ЖАНЧИПОВ.

ТАСС АПН ХИЛЫН СААНАҺАА

Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүд

ЖЕНЕВЭ. Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха тухай совет-американ хөөрэлдөөнүүд январиин 27-до эндэ һэргээгдэбэ. Делегацинуудай пленарна заседани болоо. Ю. А. Квицинский—СССР-эй делегациие, харин П. Нитце США-гай делегациие толгойлно.

«Үнэ сэнгүүдые гуримшуулха» тухай шиидхэбэри

ПЕКИН. «Үнэ сэнгүүдые гуримшуулха» тухай КПК-гай ЦК-гай, КНР-эй гүрэнэй Соведэй шиидхэбэри эндэ толилогдобо. Түсэхайлбал, нумаажан бүдүүдэй, тэрээгээр оёгдоһон эдлэл хэрэгсэлнүүдэй үнэ сэн дээшэлүүлхые тэрээн дотор хараалагдана.

Экономикодо тохёолдоһон бэрхэшээл түбэгүүдһээ, гүрэнэй бюджедэй хүшэр хүндэ байдалда оронойноо уламжалан, үнэ сэнгүүдые дээшэлүүлхэ тухай шиидхэбэри баталагдан абтаа гэжэ адаглагшад сэгнэнэ.

ГОЛ ХАРАА ШЭГЛЭЛНҮҮД

ВАРШАВА. ПАП агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро ээлжээтэ заседани дээрээ 1983 ондо ПНР-эй гадаадын политикын гол зорилгонууд, хараа шэглэлнүүд тухай асуудалые хаража үзөбэ.

Тусхайлбал, мүнөө үеын уласхоорондын оресо түгшүүрилтэй байдал, илангаяа США болон НАТО-гай дэбэргэжэ байһан шахардуу шанга байдал, уласхоорондын оршом соо Польшые гансаардуулан таһалха гэһэн һэдэлгэнүүд, мүн ПНР болон бусад социалис гүрэнүүдтэ зүрюу харша ябуулганууд болбол 1983 ондо ПНР-эй гадаадын политикын үмэнэ ехэ зорилгонуудые табина гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ.

Заседани дээрэ бусадшье асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

БУУ ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ ХУРЯАХА ТАЛААР НАЦИОНАЛЬНА КОНФЕРЕНЦИ

ДЕЛИ. «Буу зэбсэгүүдые хуряалга хадаа Индиин гадаадын политикын гол зорилго болоно. Буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрэе бүрин хүсэдөөр хуряалгые шанга хиналтадаа абахаһаа шухала зорилго мүнөө байхагүй гэжэ Индиин правительстео тоолоно. Буу зэбсэгүүдые илангаяа ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалга түйлан ехэ хэмжээндэ хүргэгдэнхэй. Тэрэ хүн түрэлтэнэй амидаралда аюул тохеолдуулхадаа болохо байна», — гэжэ Индиин гадаадын хэрэгүүдэй министр П. В. Нарасимха Рао мэдүүлбэ. Индиин Наукануудай академиин ба Индиин эрдэм-шэнжэлгын хэдэ хэдэн организацинуудай ба эмхи зургаануудай эмхидхэһэн буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар национальна конференци дээрэ тэрэ үгэ хэлэһэн байгаа. Эрдэмтэд, ниитын ажал ябуулагшад, хэдэ хэдэн министерствэнүүдэй түлөөлэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадана.

Уласхоорондын оршом соо Инди ядерна буу зэбсэгүүдые хорихын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэнэ гэжэ П. В. Нарасимха Рао саашадаа тэмдэглэбэ. Эб найрамдалые бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн эб найрамдалта үүсхэлнүүдые, уласхоорондын хэлсээнүүдые тэрэ халуунаар дэмжэнэ.

УУЛЗАЛГАНУУД ДҮҮРЭБЭ

ВАШИНГТОН. ФРГ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Г.-Д. Геншер хоёр үдэрэй хани ёһоной албанай хэрэгээр США-да ерэжэ, президент Р. Рейгантэй, гүрэнэй секретарь Дж. Шульцтай, вице-президент Дж. Буштай, оборонын министр К. Уайнбергертэй уулзажа хөөрэлдэһэн байна.

Гүрэнэй департаментын түлөөлэгшэдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, дундуур зайда хэрэглэгдэхэ 572 американ ядерна шэнэ ракетэ ФРГ-гэй ба Баруун Европын бусад хэдэ хэдэн оронуудай газар дээрэ тараан тодхохо гэһэн Пентагоной ба НАТО-гай түсэбүүдые бэелүүлхэ тухай асуудал хөөрэлдөөнүүдэй үедэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

Баруун Германиин министр эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, НАТО-гай «хоёролжон удхатай шиидхэбэриие» ФРГ-гэй правительствын һайшаажа байһые үшөө дахин мэдүүлээ. Американ «Першинг-2» болон далита ракетэнүүдые Федеративна Республикада тараан тодхолгые бүрин хүсэдөөр дэмжэбэ.

ПАРТИИН СЪЕЗДДЭ ЗОРЮУЛАГДАҺАН ТЕЗИСҮҮД

РАБАТ. Мароккын дэбжэлтын ба социализмын партиин болохоёо байгаа гурбадахи съезддэ зорюулагдаһан «Ороной ба арад зоной эрхэнүүдэй ашa туһада бэелүүлэгдэхэ демократическа хубилалтануудай түлөө» гэһэн тезисүүдэй проектые «Аль-Баян» газетэ толилбо.

Империализмын ээрхэг түримхэй ябуулгануудһаа, капиталис оронуудай экономикын доройтон уналгаһаа уламжалан, мүнөө үедэ уласхоорондын байдал улам түгшүүрилтэй болложо байна гээд документ дотор тэмдэглэгдэнэ. Ливанда эсэргүүгээр үүдхэгдэһэн империалис, сионис ээрхэг түримхэй ябуулга энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ.

Холбоото Штадууд болон баруунай бусад гүрэнүүдэй ээрхэг түримхэй ябуулганууудаа үргэдхэжэ байха үедэ СССР тад ондоо, залан сэхэ политика бэелүүлнэ. Энэ политикань уласхоорондын эб найрамдал хангаха, аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэнхэй гээд тезисүүдэй проект дотор хэлэгдэнэ.



Цыдып ЦЫРЕНДОРЖИЕВ

УЯНГЫН ХЭШЭЭЛ

Һананаб мүнөө—
Һарахан толороод,
Һаруул, сэгээн
Һайхан һүни!

Бээлэйн шэнээн
Бэгзэгэр хүбүүхэн
Һэрин гэнтэ
Һаратай золгоно.

Сонхын саана
Сэлмэһэн һүни.
Һонирхон хаража,
Һоноржон тэрэ.

Гүлмэрхэн сэдьхэлээ
Гайхан нээжэ,
Шэлэдэгхэн һанал
Шэнгээн абана.

Тэндэ, тэрэ
Тэнюун талада
Һаналай түүдэг
Һүрөөтэй носоо!

Зүүдэнһээ зүүдэндэ
Зүргэлэн нүүдэг,
Баатар сэрэгшэд
Бахархан зогсоо!

Булад һэлмын
Бухиндаа гаргаһан
Булаг дууниинь
Бурьялан һэргээ!

Хоролхон ерэһэн
Хирээ-дайсанай
Холодон талиинха
Харагдаа бэлэй.

Тиигээд гэнтэ
Тэрээхэн талада
Тэршээхэн адуун
Түбэрэн үнгэрөө.
Хаба шададай

Хүсые харуулжа,
Харсага-хүбүүд
Харайлган үнгэрөө
Аалин гэээшэнь
Аажам һүни!

Гэнтэ сэлмэһэн
Гэгээн түби!
Дууран хороһон
Дууша жэгүүртэн

Дуугай манаһан
Дурьяа үгэнэ.

Номгоноор намхаһан
Ногоон далай,
Нэнгэн нойрсоһон
Сэсэгүүд дуугай...

Сэгээн толонһоо
Сэлмэн бодожо.
Сэдьхэлэй гүн соо
Сэсэглээ бэлэй...

Һарын толон
Һаруул боложо,
Һайхан гээшэнь
Һанаанай зүргэ!

Энэ дайдын
Энэрхэл абажа.
Эльгэн соогоо
Иноудаг бэзэ,

Сарюун бодолой
Сахилгаан зүргэ.
Салгидаа һаналай
Сабдаг дүрсэ..

Үгын эльбэ
Үндэртэнь олоожо
Үлхөө шүлэг
Үерлэдэг бэзэ!

ТЕАТР

«ЯМАРШЬЕ УХААТАЙ ХҮН ЯДАРАЛДА ОРОДОГ»

Ородой агууехэ драматург А. Н. Островскиин түрэһөөр 150 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Ямаршье ухаатай хүн ядаралда ородог» («На всякого мудреца довольно простоты») гэжэ нэрлэгдэһэн зүжэг Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театр түрэл хэлэн дээрээ түрүүшынхиеэ харуулба. Хоёр үйлэтэй, зургаан үзэгдэлтэй энэ комедиие театрай залуу режиссер Л. П. Цыденова найруулан табяа. Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, уран зураашан В. М. Бройко түс зүжэгые шэмэглэжэ, XIX зуун жэлэй ажабайдалые харуулһан үзэгдэлнүүдтэй бидэниие танилсуулба.

Александр Николаевич Островскиин суута пьесэнүүдээр найруулагдаһан зүжэгүүд урданшье табигдадаг байгаа. Жэшээлхэдэ, табяад оной үеэр «Залинта аадар» гэжэ зүжэг республикымнай хүдөө нютагуудаар харуулагдажа, олоной һайшаалда хүртэһэн юм. Тэрэ зүжэгэй гол рольнуудта РСФСР-эй арадай артистнууд В. Халматов, Ч. Геннинов, Н. Гендунова болон бусад наададаг һэн.

«Ямаршье ухаатай хүн ядаралда ородог» гэһэн пьесые мэдээжэ оршуулагша Гунга Чимитов буряадшалаа. Тиихэдээ агууехэ драматургын түрэл ород хэлэнэй уран гоё нугалбарииe буряадаар дамжуулжа шадаа гээд тэмдэглэмээр.

Гол герой Егор Дмитрич Глумовай образые Буряадай АССР-эй арадай артист Мандарян Жапхандаев зохёон байгуулаа. Һүсэлгэн ухаатай, шадамар сэрхэ, «улаан хэлэтые урдаа оруулхагүй» Глумов баяд, ноёдтой нүхэсэн, дээдэ түшаал эзэлхэ баян бүдүүн айлай басагые намга абаха хүсэлтэй. Гэбэшье һанаһан хэрэгынь бүтэнэгүй... Тэрэнэй эхэ Глумовагай рольдо республикын арадай артистка Людмила Дугарова наадажа, тэрэ наһажаал эхэнэрэй образые үнэн зүбөөр харуулжа шадана гэжэ тэмдэглэлтэй.

Бусад рольнуудтань РСФСР-эй габьяата артист Ц-Д. Дугаров, Буряадай АССР-эй арадай артистнууд Г. Бутуханов (Мамаев), Д. Чимитова (Мамаева), Д. Сангажапова (Турусина), С. Уладаева (Манефа) гэгшэд наадажа, үшөө дахин мэргэжэл, шадабаряа харуулаа. Шогтой хүнгэн зантай Городулинай ролиие Буряадай АССР-эй габьяата артист Содном Хажитов гүйсэдхэхэдээ, бэлигэйнгээ ургаһые, бэрхэ шадамараар гэршэлээ.

Ородой агууехэ драматург А. Н. Островскиин түрэһөөр 150 жэлэй ойн хүндэлэлдэ найруулан табигдаһан. «Ямаршье ухаатай хүн ядаралда ородог» гэһэн энэ зүжэг манай буряад харагшадые һонирхуулха байха гэжэ найдамтайгаар һанамжалмаар.

Б. ДЫМБРЫЛОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зүжэгһөө хэһэг харуулагдана.
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.



ТҮРЭЛ ХЭЛЭН ГОЛ БАЯЛИГНАЙЛ!

Мүнөө үеэнь би ая гангата талатай, аршаан булагтай түрэл Буряад дайдаһаа холо — олон арадуудай одон, омогорхол болоһон ниислэл хото Москвада ажаһуунаб. Тиихэдээ энээхэн бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы шахуу яһатадай түлөөлэгшэдтэй уулзадаг, хөөрэлдэдэг гээшэб. Сэхынь хэлэхэдэ, хөөрэлдэхэ зүйл яашахаб! Эб найрамдал, тэрэниие хамгаалха түшаа асуудалнууд гэжэ байха. Мүн социальна дэбжэлтын ба хүгжэлтын хэрэг мүнөө үеын хүнэй һанаа сэдьхэл хүрсаар татадаг. Иимэ юрэнхы, бултанда сэхэ хабаатай зүйлнүүдһээ гадна, национальна ёһо заншал, тэрэнэй ерээдүйн хуби заяан, хүгжэлтын шэглэл ба шэнжэнүүд. интернациональна үзэл суртал тухай гэхэ мэтэ асуудалнууд заабол уулзажа хөөрэлдэһэн лэ хүнэйм ухаан бодолые эзэлдэг байна гэжэ досоогоо тэмдэглээ һэм. Үнгэрһэн жэлэй һүүл багаар бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр тэмдэглэгдэһэн Совет Социалис Республикануудаймнай Союзай жаран жэлэй жабхаланта ойтой дашарамдуулагдан, энээн тухай үргэн ехэ хөөрэлдөөнэй гарадаг байһаниинь бүришье ойлгосотой ааб даа.

Москвагай Александр Фадеевэй нэрэмжэтэ Уран зохёолшодой түбэй байшан соо Африкын, Латиин Америкын хэдэн уран зохёолшодтой хани ёһоор ярилдахадам: «Та ород бэшэ уран зохёолшо байнат. Теэд ямар хэлэн дээрэ рассказ, пьесэнүүдээ бэшэнэт?» — гэжэ нэн түрүүн асуудаг байгаа. Энэньшье ойлгосотой, юуб гэхэдэ, тэдэнэр түрэл хэлэнэйнгээ, түрэл соёлойнгоо олон арадуудай нэгэдэл соо яажа хүгжэхэ байһан тухай хэрэгээр онсо ехээр уридшалан һонирхоно, тиигэхэ ёһотойшье бшуу. Тиигэншьегүй аргагүй. Тиимэл зондо удхаараа социалис, маяг шэнжээрээ национальна үндэһэн буряад уран зохёол, уран зураг, драматурги тухай дэлгэрэнгыгээр, ойлгосотой байхаар хөөрэдэг заншалтайб. Минии хэлэгшэ, һайрхалтагүй, тэдэнэй анхарал халуунаар татадаг байгаа юм.

Мүнөө, 1983 ондо, манай республикын байгуулагдаһаар 60 жэлэйнь алдарта ой гүйсэхэнь. Энээнтэй дашарамдуулан, түрэл буряад соёл культурынгаа хүгжэлтын зарим нэгэ асуудалнууд дээрэ тобшо тэдыгээр тогтон һанамжалха хүсэлтэйб. Тиихэдэм тэрэ хүгжэжэ байһан хариин гүрэнүүдэй уран зохёолшодтой андалдаһан хараа бодолнууднай гүн зэгы удхатай, аша туһатайшье байжа магад гэжэ һанаһанһаа, дурасхаалта уулзалгануудаа жэшээ болгон дээрэ дурдабаб.

Эгээн түрүүшын, эгээн үргэн ехэ асуудал хадаа хэлэнэй, бүри тодорхойлбол, буряад хэлэнэй саашанхи хүгжэлтын асуудалнууд мүн. Юуб гэхэдэ, хэлэмнай ямаршье арадай соёлой үндэһэн болодог шуу. Эхын хүхэнэй ураг һүнтэй, үлгын дуунай уян аялгатай хамта манай шуһа, мяхан соо шэнгэдэг хэлэнһээ үлүү ойлгосотой, үлүү дүтэ юун байлтайб! Республикын тогтоһон тэрэ сагһаа хойшо манай хэлэн тодо, грамматикын бүхы заабаринуудтай таарулагдаһан бэшэгтэй болоходоо, улам баяжан, гүнзэгырэн эршэтэйгээр хүгжөө бшуу. Хэрбээ революциин урда тээ хуушан монгол үзэгүүдээр дамжуулан, ямаршье хуули ёһо баримталангүй эжэ, тэрэ (гол түлэб шажан бэшэгэй) удхатайгаар барлагдаһан үсөөхэн номуудай зоной дунда тарадаг байгаа һаа, мүнөө ямар ондоо болоо гээшэб. Буряад хэлэн дээрэмнай өөһэдын литература — роман, туужа, поэмэ, бусад жанрай зохёолнууд — мүндэлжэ дэлгэрээ. Буряад хэлэн дээрэмнай журнал, газетэнүүд гарана. Радио-дамжуулганууд үдэр бүри хэгдэнэ. Бүхы буряад һургуулинуудта түрэлхи хэлэнэй хэшээлнүүд үнгэргэгдэнэ. Театрнууднай зүжэг, наадаяа баһал буряадаараа харуулна ха юм. Энэмнай арадаймнай сэгнэшэгүй үнэтэй, ёһотой дарамал баялигынь болонхойл!

Энээн тухайгаа агшам зуурашье мартажа болохогүйл гэжэ хүн бүхэндэ һануулха зуураа энэ бүгэдэ хииһээ бии болоогүй гэжэ онсолон тэмдэглэе. Имагтал түрэл хэлэнэймнай найдамтай, үнэр баян үндэһэн хүрьһэн дээрэ манай үдэр бүриин оролдолго хэшээлээр ургаа бшуу. Совет засагай наран доро мандаһан һүүлэй жаран жэл соо хэлэмнай хэды ехэ хүсэтэй болобо гээшэб! Арад зонойнай хоорондоо харилсадаг зэбсэг хурсадаа, удхаараа халяа. Эндэ мүн эрдэмтэдэйшье үүргэ, габьяа ехэ бэзэ. Хэлэ, бэшэгэй хүгжэлтын хэрэгтэ хубитаяа оруулдаг эрдэмтэдэй дундаһаа доктор Цыбикжаб Цыдендамбаевые, тэрээнтэй сүг хамта хүдэлдэг бүхэли булэг эрдэмэй докторнууд. олон кандидадуудые жэшээ болгон дурдаха дуран хүрэнэ. Тэдэнэй зохёоһон. тайлбарилһан али олон дүримүүд мүнөө хуули болон үргэнөөр хэрэглэгдэжэ байдаг. хэлэнэй хүгжэлтын шэнэ шатые тодорхойлжо үгэдэг гээшэ.

Дээрэ бидэ имагтал түрэл буряад хэлэн тухайгаа тогтообди. Гэхэтэй хамта буряад хэлэнэйнгээ хүгжэлтые мүнөө үедэ ород хэлэнэй хүгжэлтэтэй сэхэ холбоотой тон шухала гээд һанагшаб. Океан далай шэнги үргэн уужам ород хэлэнэйл ашаар үндэһэн хэлэн дээрээ байгуулһан дээрэ дурсагдагша соёлоймнай баялиг гансашье совет арадуудай бэшэ, харин бүхы дэлхэйн арадуудай һонорто табигдана бшуу Энээнэй нэгэ жэшээ хадаа манай мэдээжэ уран зохёолшод Хоца Намсараев, Жамсо Тумунов, Даширабдан Батожабай, Чимит Цыдендамбаев, Цэдэн Галсанов, Барадий Мунгонов, Цыденжаб Жимбиев болон бусадай бүтээлнүүдэй англи, француз, немец, хитад, монгол, венгр, чехословак, бусад хэлэнүүд дээрэ оршуулагдажа, үндэр сэгнэлтэ абажа байдаг ушар мүн. Ород хэлэнэй, ород һайхан нүхэдэй үгы һаа, иимэ гайхамшагта дэбжэлтэ түйлагдаха һаал? Тиимэһээл агууехэ аха арадаймнай хэлэн жэнхэни буряад хэлэнэймнайшье ёһотой ахань, хүтэлэн хүгжөөгшэ хүсэниинь болоно гээшэ бэшэ гү?

В. И. Ленинэй туг доро һалбаран мандаһан арадуудай аха дүүгэй хани барисаанда зорюулагдаһан Совет Социалис Республикануудай Союзай байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн баярай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй ба РСФСР-эй Верховно Соведүүдэй хамтын заседани дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андропов үндэһэ яһатан бүхэнэй саашанхи хүгжэлтые тодорхойлон, иигэжэ тэмдэглээ һэн: «Союз дотор нэгэдэһэн ушар совет арадай имагтал материальна талаар бэшэ, харин оюун сэдьхэлэй талаар элдэб баялигта хүртэхэ нэмэлтэ эшэ үндэһэнүүдэй нэгэниинь болоһон байна. Гэбэшье энэ талаарнь бидэнэр бүхы арга боломжонуудаа үшөөл гүйсэд хэрэглэнэгүйбди. Соёл культурануудай бэе бэеэ улам ехэ аша үрэтэйгөөр баяжуулхын тулада, манай ороной арад бүхэнэй культурын бүхы эрхим зүйлнүүдтэ совет хүнүүдые бүри үргэнөөр хабаадуулхын тулада мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ хүрэмөөр ажал хүдэлмэриин шэнэ онол арга болон түхэл янзануудые нэтэрүү шангаар бэдэрэн олохо хэрэгтэй. Радио болон телевидени, мүн олониитэдэ мэдээсэл хүргэдэг бусад хэрэгсэлнүүдшье энэ һайн һайхан хэрэгтэ улам ехэ үүргэ дүүргэхэ ёһотой».

Айхабтар сэсэншье, мэргэншье заабари! Тэрэнэйл үндэһэн дээрэ бүхы хүдэлмэриеэ эрхилхэ болонобди. Тиихэдээ түрэл хэлэнэйнгээ үүргэ нэн түрүүн ехэ болгохые оролдохомнай онсо шухала. Энэ зорилгоор һургуулида буряад хэлэ заалгые үргэдхэхэ, шанарынь һайжаруулха гээшэ тон гүнзэгы удха шанартай. Гадна түрэл хэлэн дээрээ гарадаг газетэ, журналнуудые олониитын дунда тараалгада урда урданайхиһаа үлүү анхарал хандуулха ушартай болгодохо байна. Радио-телевидениие гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэбэл, нилээд ехэ ашаглагдаагүй арга боломжо байнал ха юм. Тиимэһээ бидэнэрэй, соёлой бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй зохёолшодой. уран зу[...] дай, журналистнуудай ур[...] бигдажа байгаа гол зо[...] хадаа хүгжэлтэ түгэс соц[...] мын үедэ түрэл хэлэн [...] бейгуулһан баялигаа [...] саашань арьбадхалга, [...] гырүүлгэ, үзэл сурталай [...] һаань тодорхойлон [...] жуулга мүн болоно гээ[...]

Теэд энэ талаар юум[...] то хэгдэнэгүй гэжэ хэ[...] һананагүйб. Үгы! Ехэл [...] жэл ерэхэ бүри хэгдэн[...] дэхэшье байна. Харин [...] дахин һануулха зүйлни [...] түрэл арадайнгаа ажабай[...] гүн сооһоо олдоһон суб[...] дэни мэтэ уран хурса[...] түгэс бүхы юумэндэ [...] нягтаар, гамтайгаар ха[...] гэһэн уряал болоно. Т[...] байбалнай, хожомоо эн[...] лигаа Эхэ оронойнгоо [...] арадуудтай хубаалдаха[...] тын совет соёлдо ду[...] һаа нэмэри болгохо ар[...] дохол.

...1982 омнай түүхын [...] мүнхэлэгдэжэ, табан [...] мнай гурбадахи жэл [...] тэйгээр шэнэ хуудаһа[...] иража эхилбэ. Түүхэтэ [...] лэйнгээ ойе угтуулан, [...] буряад арадни ажахынгаа [...] бари бүхэндэ шэнэ амга[...] нуудые түйлажа байна[...] баярта мэдээнүүд Бай[...] үмэнын ая гангата, арша[...] лагта нютагһаам абтажа[...] хэлыем уяруулна. Эн[...] гайхалгүй. Түрэл пар[...] XXVI съездын, КПСС-[...] гай майн болон но[...] (1982 он) Пленум[...] шиидхэбэринүүдые, С[...] Эдеэ хоолой программ[...] лүүлхэ хэрэгтэ хэн хэн[...] гүй өөһэдынгөө хубитые[...] хаяа шармайна бшуу. [...] хүсэлөөр, иимэ һайн [...] эрмэлзэлээр мүнөө үе[...] зоригжоһон арадаймнай[...] бодолой дэбжэхэ, уран[...] гэй һалбарха, ураг ж[...] хэлэнэйнь улам саашаа [...] хэ байһанда батаар эти[...]

Ц. ШАГЖ[...]
драматург, РСФС[...]
искусствануудай габ[...]
ажал ябуула[...]

Москва.

«ТАЙШААГАЙ ТАШУУРТА» — ҮХИБҮҮД

Буряад орондо пионерэй хүдэлөөнэй эмхидхэгдэһээр 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Улаан-Үдэ хотын һургуулинуудай театральна коллективүүдэй харалга болоожо байна.

П. П. Постышевой нэрэмжэтэ Улаан-Үдын пионернүүдэй байшангай актова зал соо Железнодорожно, Советскэ районуудай һургуулинуудай театральна коллективүүд һаяхан уран бэлигээ харуулба. Харалгада хабаадалсаһан республикын 1-дэхи интернат-һургуулиин бүлэг һурагшад Хоца Намсараевай «Тайшаагай ташуур» гэжэ зүжэгэй нэгэдэхи үйлэһөө хэһэг табиба. Ноён Ринчин-Доржо Дымбыловэй ролиие 9-дэхи классай һурагша Амгалан Цыбиков, Хатан Долгор—9-дэхи классай һурагша Сэсэг Шарапова, Гүрэмбэ—Баир Мункожапов, Сонинпол—Бимба-Доржо Цыденов, Улаахан—Соёлма Рундуева, гулваанарай—Ю. Бадмаев, О. Дугаров, А. Жамбалтаров, Н-С. Дондоков гэгшэд гүйсэдхэжэ, яһала харагшадта һонирхогдоо. Зүжэгэй энэ хэһэгые Зүүн-Сибириин соёлой институдай режиссерско факультет мүнөө жэлдэ дүүргэхээ байһан студент Александр Абидуев найруулан табяа. Интернат-һургуулиин 9-дэхи классай һурагша Бата Гатапов сценые уран гоёор шэмэглээ.

Тиихэдэ энэл һургуулиин 4-дэхи, 5-дахи болон эхин классуудай һурагшад композитор М. Иорданскиин бэшэһэн «Репа» гэжэ хүүгэдэй оперо табяа. Түс оперо ород арадай багахан онтохоной аялгаар найруулагданхай.

Аркадий Гайдарай «РВС» гэжэ зохёолой хэһэгээр табигдаһан сценкые 41-дэхи һургуулиинхид, «Мэдээжэ математик» гэжэ шог ёгто зүжэгхэниие 36-дахи һургуулиин һурагшад һайнаар наадаа. Гэбэшье Н. Носовой «Фантазеры» гэжэ шогтой хүхюутэй багахан зүжэгые гүйсэдхэһэн 65-дахи һургуулиин эдир бэлигтэн удаан альга ташалгаар үдэшэгдөө.

Б. НАМДАКОВ.

Оронойнай ниислэл хотын «Экономика», «Планета» гэжэ хэблэлнүүдэй гаргаһан «Арбан нэгэдэхиин баатарнууд» гэжэ ном (түрүүшын боти) элдэб наһанай, мэргэжэлэй, үндэһэ яһанай, ниитэлэн хэлэбэл, манай үе сагай баатарлиг хуби заяатай хүнүүд тухай хөөрэнэ.

ШЭНЭ СОГСОЛБОРИ

Социалис Ажалай Герой, «БАМтоннельстрой» гэжэ барилгын управлениин тоннельнэ 12-дохи отрядай проходчигуудай бригадир Валентин Романович Толстоухов тухай журналист Игорь Казанцев «Гранитные скрижали» гэжэ очерк бэшэһэн байна. Манай үеын түрүү хүнэй оюун бодол, тэрэнэй ажабайдал, ажалайнь амжалта ба тэрэнэйнь нюусанууд тухай автор һонирхолтойгоор бэшэнэ.

Л. АЛЕНКИН.

Москва.

ӨНТӨХ[...]

СЭСЭ[...] ХҮҮХ[...]

[...] баиба хаяаб? Хонгор [...] шарайетнай ходо хажу[...] ража, үе напаараа та[...] гэн дэлхэйн захадаш[...] хаар оэлэмби, — гэж[...] гээ тэоэрин үгэлэн, д[...] ба ха.

— Үгы, нүхэр, «хү[...] на —хүн, хүлэгэй саа[...] ган» гэдэгтэл, энээхэн[...] риин үоэртэ үлэмжэ[...] шарайтай, үльмы зөө[...] далтай үхин дүүхэ[...] ябаналп. Сусаһан намт[...] дажа, сагаа талаар б[...] тэрэниие ошожо зол[...] тай энэ үгэдэтнай таа[...] машан хүхихэл, — гэ[...]

Холшор эрэ эдэ үг[...] хүлөө уриласгаан [...] ядан шагнамсаараа хо[...] харангүй боори өөдэ[...] хан гүйжэ арилба. [...] нүгөө бүхэнгөөр тэрэ[...] дажа, тэбсэг хабсага[...] хотойнь адли, урдаһа[...] гүүртай бүхэгэр хүгш[...] жэ, хараа муутай нэ[...] рабшалан:

— Удаадахи айлнай [...] гү, хүбүүн? — гэбэ[...]

Холшор эрэ хам[...] хюулһандал халаг [...] жа, харюушье хэлэнгү[...] боориёо үгсэжэ һөөр[...] ен догшобо.

Голоор бууһан го[...] харгыгаар нилээд [...] мүнөөхи хүүхэниие [...] рөө:

—Ай, ши, арюухан[...] Аягүй муухайгаар ю[...] майе мэхэлбэ гээшэ[...] лэһэн үгэш хуу бар[...] байбал, —гэжэ амин[...] ядан, гомдолтойгоор [...]

— Үгы, та нэн түр[...] да худал мэхээ гар[...] найт. Тиимэ ехээр на[...] лаа гээшэ һаа, хара[...] гүй хүндэ хүрэһөөр [...] ошохогүй байгаат, —[...] хэн.

Холшор эрэ энд[...] хиёо хамараа со[...] дал, нюдээ юлэгэнү[...] хай газар гэтэшоо һ[...]

Арадай [...]
найрууя[...]

ҮНДЭР ДЭЭДЭ БОЛБОСОН ТҮХЭЛТЭЙ ГОРОДОЙ ТҮЛӨӨ!

ХИИДЭҺЭН САМБАР, ШИИДХЭГДЭЭГҮЙ АСУУДАЛ

Урзанда бэлэй. Сентябрь һара ябажа байгаа һэн хаш. Намдуу дулаахан үдэшын саг үгтан ерэжэ, хүдэлмэреэ дүүргэһэн хүнүүд гэр гэр тээшээ ларалтайхан һубарилдаа һааб даа. Бишье тэдээн соо худхалдан, гэртээ дүтэлжэ ябатараа. гэрэймнай үйлсэ талын буланда хүнэй һарбайжа хүрэмөөр бэшэ дээрэ хадаатай байһан самбар обёоржорхибоб. «Жэшээтэ һайн байдалтай гэр» гэһэн үгэнүүд тэрээн дээрэ улаан шэрээр аржытар бэшээтэй байбал даа.

Иимэ соносхолтой самбар харахадаа бахархангүй яахабши. Ажаһуудаг байрынгаа гэрые, газаахи досоохиинь болбосон ёһоор, ариг сэбэрээр, нарин нягтаар байлгажа шададаг хадамнайл иимэ үндэр сэгнэлтэ үгтэбэ, олониитын анхаралда элирхэйлэн харуулагдаба ха юм даа гэжэ сэдьхэхэһээ бэшэ ондоо ямар бодол түрэлтэй гээшэб.

Үнэхөөрөөшье. 120 квартиратай энэ томо гэртэ түбхинэн, ажана тэниглэн һуудаг айлнуудай диилэнхи олониинь байраяа, доторхи газаахи юумэнүүдыень эбдэхэ, һандаргахагүй. харин нарин наар ашаглаха, муудаа хаданъ дары заһабарилха гэжэ яһаланшье оролдодог юм. Гэр байрын управлениинхидэй асаржа буулгаһан нарай модонуудые дары газарта һуулгажа, саг соонь уһалжа байгаа. Тиигэжэ манай гэрэй баруун тала мүнөө бүтүү шугы болошонхой гэхэдэ, үлүү юумэниинь огто үгы бшуу.

Жэлдээ нэгэ—хоёр дахин энэ гэрэйхид субботник, воскресник соносхожо, тэрээндэ бултадаа шахуу хабаададаг, оршон тойронхиёо, гэр дорохи таһалгануудаа ариг сэбэр болгодог. Юрэдөө бараг байдалтай гэжэ тоолоол хадаа иимэ үндэр нэрэ зэргэ олгоо юм бэзэ.

Гэбэшье энэ самбарай «наһан» богони байшоо. Хэзээгшэ һэм, хабарай хара һалхин һайн юумэ хэдэггүй ха юм даа. Нэгэтэ һүниин шанга һалхинда һайхан самбарнай хобхо һүрэжэ, нюдэндэ харагдахаяа болишоо һэн...

Теэд хоёр жэлэй саада тээ иимэ үндэр нэрэ зүүхэ эрхэдэ хүртэһэн гэрэй хуби заяанай ямараар шиидхэгдэһые мэдэхын аргагүй. Али огто мартагдаа юм гү, али мүрысөөнэй гуримай эрилтэнүүдтэ харюусаагүй хаданъ болюулаа юм гү?

«Жэшээтэ һайн байдалтай гэр» гэһэн нэрэ солодо хүртэхын түлөө дэлгэрһэн мүрысөөнэй удха шанар ехэ. Тиимэһээ энэ хүдэлөөн улам дэлгэрүүлэгдэхэ ёһотой хэрэг гэжэ һанагдана. Тиихэдээ мүрысөөнэй гурим олониитын анхаралда үргэнөөр соносхогдожо, энэ нэрэ солын олгогдоһон гэртэ самбарай хадагдаха болоһон ушартай дашарамдуулан, баяр ёһололой хэмжээ ябуулгануудай эмхидхэгдэжэ байбал, иимэ үүсхэлэй аша туһын бүри ехэ болохо байһаниинь бүгэдэндэ мэдээжэ зүйл. Харин хэнэй зууршалгаар, ямар зургаанай ба ниитын эмхиин шиидхэбэреэр тиимэ сэгнэлтын үгтэдэг гуримые олонхи хүн зоной мүнөө болотороо мэдэдэггүй байһаниинь гэмшэмээр.

Республикынгаа ниислэлые үндэр дээдэ болбосон байдалтай город болгоё гэһэн уряагай сууряатаһанһаа хойшо яһала ута саг үнгэрөө. Энэ үнэтэ уряагай эсэсэй аша үрэ ехэтэй дүн түйлаха тэмсэлдэ коммунальна байрын гэрнүүдтэ ажаһуугшадай дунда дэлгэрһэн хүдэлөөн хадаа шухала хубинь болохо, ехэ хубита оруулжа шадаха гэжэ онсолон тэмдэглэхэ бодол түрэнэ.

Энэ ушартай дашарамдуулан, хэдэн ажаглалта хэхэ дуран хүрэнэ.

Хэнэйшье мэдэһээр, айл бүхэн өөрынгөө квартирые ходо ариг сэбэр, болбосон зохид байлгаха, гэр дорохи подвалаа гуримтайгаар хэрэглэхэ, хэн нэгэ хүршэдөө таагүй ябадал ушаруулхагүй, гэрэй газаагуурхи оршон тойрондо хэгдэдэг хүдэлмэридэ заатагүй хабаадалсаха гэжэ яһаланшье оролдодог байна. Ниитын ёһо гурим хазагайруулдаг, социалис зөөридэ эзэн бусаар хандадаг хүнүүд, гэр бүлэ айлнууд үсөөн ааб даа. Тиигэбэшье тэдэнэр хамтын хэрэгтэ түбэг татана. Тиимэшүүлые олониитын үмэнэ зогсоохо шухала. Энэ ушарта гэр байрын комитедэй (домкомой) гэшүүд коммунальна гэртэ ажаһуугшадай үзүүлһэн этигэл найдабариие жэнщэдгүй харюулха уялгатай. Гэбэшье тэдэнэрэй бүтээһэн юумэниинь нюдэндэ балай обёоргогдошогүйл даа.

Би энэ бэшэг соогоо Советскэ районой Профсоюзна үйлсын 40-дэхи 120 квартиратай байрын гэр тушаа хэлэнэб. Энэ гэр 1969 оной ноябриин ехэ һайндэрэй урдахануур ашаглалгада үгтэжэ, эндэ түбхинэн ажаһууха аза талаантайшуул нилээдхэн баярлаһан байхабди. Тэрэ гэһээр 13 жэл үнгэрбэ. Гэр байрын 1-дэхи управлени хадаа һуулгаха нарай элдэб модо асараа. хэдэн дахин хара шорой буулгаа һэн. Таригдаһан модо штакетнигээр хорёолжо үгэһэн байха юм.

Иигэд гээд лэ управлениин энэ хугасаада манда туһалһан юумэниинь барагдана хаш даа. Харин тэрэнэй туһаламжа үзүүлмөөр, гар хүрэлсэмөөр зүйлнүүд олон. Хара шорой, шэбхэ жэл бүхэндэ заатагүй хэрэгтэй болодог. Тэдээнгүйгөөр сэсэг набша яагаад ургуулалтайб. Штакетнигээр барнһан хаамаг хорёонууд хуу үзүүраараа үмхиржэ, һандаран унажа эхилһээр үнинэй. Беседкэ бүришье һаа үзэмжэгүй болоо. Зунай халуунда таримал модонуудые, сэсэрлигүүдые ундалуулха гээшэ бүришье гасалантай хэрэг. Уһа дамжуулха түмэр соргонуудые хүртэмжэтэйгөөр табилтай болоһониинь үнинэй ааб даа.

40-дэхи гэрэй баруун урдуур (үхибүүдэй саадтай зэргэлээд), мүн урда тээнь (нарайлалгын гэрэй хажууда) үмсын машинатай айлнуудай элдэб янзын гаражнууд эндэхи байдалые угаа үзэмжэгүй болгоно. Тэдэниие эндэһээ бултыень абхуулха тухай нэгэ хирэ ехэ үгэ хүүр дэлгэрээ һэн. Теэд мүнөө болотороо хубилалта болоһон юумэниинь үгы. Дээрэ дээрэһээнь бэе бэедэнь няажа байгаад баригдаһан гаражнууд энэ гэрэй газаагуур яагаад болбосон байдал тогтообо гээшэб. Шорой тооһон, бензинэй үнэр болон утаан, дорьботой абяан, иишэ тиишээ гүйлгэлдөөн ямар таагүй байдал ушаруулнаб даа. Галай аюулай болошоо һаань, балай гайхаха гэлыхэ юумэн байхагүй. Энэ хадаа Советскэ районой гүйсэдкомой заатагүй хабаадаха, эрид шууд шиидхэхэ асуудал гэжэ һанагдана.

Хажуудамнай музейн шэнэ байшан бодхоогдожо байна. Ниислэлэй гол үйлсэнүүдэй нэгэн Коммунистическэ гудамжа дүтэхэнүүр зурыдаг. Баригдажа байһан шэнэ гостиницые холо гэхээр бэшэ. Хэмжээн огто абтанагүй гэхээ һананагүйб. Музейн урдахи хэдэн хуушарһан модон гэрнүүдые һая задалжа, ондоо тээшэнь зөөбэ. Гэбэшье байрын гэрнүүдэй управлени өөрынгөө дүүргэхэ уялга тушаа бодомжолмоор болоол хаш.

Анхараад, хамһалсаад, туһалалсаад, дэмжээд байдаг һаань, эндэхи айлнууд эльгээ тэбэреэд һууxалгүй байха. Нэгэтэ олгогдоһон үндэр нэрэдэнь (хэрбээ хаһагданхай байбал) хүрэхэ гэжэ лаб оролдохошье. Һалхинда хобхо һүрэн, һураггүй хиидэһэн «Жэшээтэ һайн байдалтай гэр» гэһэн аржагар үгэнүүдтэй самбар тухай эндэ дурдахадаа, саашадаа иимэ аягүй юумэнүүд бү ушараг лэ, хоёр талын зүгһөө хоорондынгоо хэрэгтэ харюусалгатайгаар хандалаг байһайбди гэһэн бодолтойгоор бэшэгдэбэ.

Энэ асуудал мүн КПСС-эй райкомой анхаралһаа холодохоор бэшэ хэбэртэй агна.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ,
түсхайта пенсионер.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Анхарагдаагүй асуудалнууд байха ёһогүй» — Д. Семеновой статья. Яруунын районой «Коммунизм» колхозой колхознигуудай 1983 оной социалис уялганууд. Республикын ажалай үдэр — материалнуудай суглуулбари. «Городуудай хани барисаан бэхижэнэ» —Г. Калиновскаягай корреспонденци.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Ажалай журам шангадхаха» — Д. Батомункуевай статья. Партийна комитедүүдтэ — материалнуудай суглуулбари. «Гансал «миллионщик» зэмэтэй гү?» — М. Болоневой статья. «Ойн баялиг зүбөөр хэрэглэхэ» — В. Ивановой статья. «Правда Бурятии» газетэдэ ерэһэн харюунууд.

Гурбадахи хуудаһанда. «Хүлгөөтэй хоёр жэлнүүд» — С. Бегловой статья. Хилын саанаһаа телетайпаар абтаһан һүүлшын мэдээсэлнүүд. Элдэб һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Үхибүүд зэмэтэй бэшэ» — А. Капустинай статья. «Арадай ажаглалтада түшэглэн» Ф. Сорокиной статья. «Нэмэжэ хэлэхэ үгэ» —В. Ворошкын корреспонденци. Туһатай зүбшэл — материалнуудай суглуулбари. «Һонирхожо уншамаар» — материалнуудай суглуулбари. Соносхолнууд ба мэдээсэлнүүд.

Редактор Р. Б. ГА[...]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-25, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды 2-56-23 промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-35-95 машинное бюро — 2-57-63, фотолаборатория — 2-33-61, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Го[...]ственного комитета Бурятской АС[...] делам издательств полиграфии и [...]ной торговли.
Н-00328 Заказ № 24. Индекс 04[...]